

پښتو

شپږم ټولگی

پښتو – شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پښتو

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: پښتو

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د پښتو ژبې او ادبیاتو د څانګې علمي او مسلکي غړي

ایډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د ایډیټ دیپارټمنټ غړي

ټولګی: شپږم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگونې بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤلیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

فهرست

شمارې	سرليکونه	مخونه
۱	حمد	۱
۲	حضرت محمد ﷺ	۳
۳	پوهنه	۵
۴	خان پېژندنه	۷
۵	غېرونه	۹
۶	آريايان	۱۱
۷	کتاب	۱۳
۸	حضرت علي کرم الله وجهه	۱۵
۹	کلمه	۱۷
۱۰	اسم(نوم)	۱۹
۱۱	امير کروړ	۲۱
۱۲	متلونه	۲۳
۱۳	پټه خزانه	۲۵
۱۴	مطالعه	۲۷
۱۵	مور افغانان يو!	۲۹
۱۶	سوله او ژوند	۳۱
۱۷	وزير محمد اکبر خان	۳۳
۱۸	ليک نښې	۳۵
۱۹	غوره ويناوې	۳۷
۲۰	د وطن مينه	۳۹
۲۱	طبيعي زېرمې	۴۱
۲۲	خوشحال خان خټک	۴۳
۲۳	صفت	۴۵

شمېرې	سرليکونه	مخونه
۲۴	قيمتي ډبرې	۴۷
۲۵	کمپيوټر	۴۹
۲۶	ضميرونه	۵۱
۲۷	لنډۍ	۵۳
۲۸	آيودين	۵۵
۲۹	عدد	۵۷
۳۰	مېرمن زېښه	۵۹
۳۱	د پنسل اختراع	۶۱
۳۲	عبدالرووف بينوا	۶۳
۳۳	زلزله څنگه مخته راځي؟	۶۵
۳۴	عبدالرحمن بابا	۶۷
۳۵	فعل	۶۹
۳۶	لوی مخترع (اډيسن)	۷۱
۳۷	رابعه بلخي	۷۳
۳۸	د فعل ريښه	۷۵
۳۹	کوچنيان	۷۷
۴۰	د پاک چاپېريال گټې	۷۹
۴۱	نشه يي توکي	۸۱
۴۲	د ځمکې په سطحې کې بدلونونه	۸۳
۴۳	د کار ارزښت	۸۵
۴۴	بشر پالنه	۸۷
۴۵	د وطن ترانه	۸۹

حمد

موخه: د پاک الله ﷻ بڼه پېژندنه د شعر او بیتونو سم لوستل او لیکل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر الله ﷻ پرته له موږ څخه نور کوم شیان پیدا کړي دي؟

زه مدد غواړم له تا نه ای یوه خدایه احده!
که مدد دې راسره وي چار به نه شي زما بده
زه عاجز مری د ستایم تا به ستایم ستا په فضل
ستا ثنا صفت به وایم خو زه توان لرم بېحده
ستا ثنا ده تر حد تېره د بیابان تر شگو ډېره
هسې څوک دي چې خبر شي د دې شگو له عدده
د خوشحال ویل اومه دي لایق ستا د صفت نه دي
ستا په فضل به پخپري دا اومه ویل احده
(خوشحال خان خټک)

– زده کوونکي دې بیتونه ولولي او هغه دې معنا کړي.
– دوه تنه زده کوونکي دې یو بل ته شعر د املا په توګه ووايي او ودې لیکي.
– زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته را شي او په مېز باندې ایښودل شوي کارتونه چې د الله ﷻ نومونه او صفتونه په کې لیکل شوي واخلي. هر یو زده کوونکی دې د خپل کارت کلمه پر تختې ولیکي او هغې ته دې یوه جمله جوړه کړي.
– خو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د ژمي د رخصتیاو په اړه دې خبرې وکړي.

معناوي

مرسته
غلام
یو (واحد)
ستاینه کوم

لغتونه

مدد
مړی
احد
ستایم

زده کوونکي دې په دې فکر وکړي چې الله ﷻ پرته له موږ څخه نور کوم شيان پیدا کړي دي په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

دویم لوست

حضرت محمد ﷺ

موخه: د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت ښه پېژندنه، د متن سم لوستل او لیکل.

تاسو د حضرت محمد ﷺ د شخصیت په اړه څه ویلای شئ؟

حضرت محمد ﷺ د الله ﷻ وروستی او هغه پيغمبر دی چې لوی الله ﷻ ورته د نېکو او غوره اخلاقو لرونکی ویلی دی.

حضرت رسول اکرم ﷺ په داسې حالاتو کې په پيغمبرۍ مبعوث شو چې د نړۍ پر مخ د کفر، ظلم، وحشت، شرک او بت پرستۍ توره تیاره خوره وه. د الله ﷻ د عبادت پر ځای یې د لمر، سپوږمۍ، اور او په خپل لاس جوړ شوو بتانو عبادت کاوه.

حلال او حرام یې نه پېژندل، بشریت په خپلو بې لاریو او نارواوو کې په خپل سر روان و. په دې وخت کې چې انسانیت له لویې تباهی او بدبختۍ سره

مخامخ و. لوی الله ﷺ په ټول بشریت رحم وکړ او دوی ته یې د حقې لارې
 د ښوونې لپاره خپل گران پيغمبر حضرت محمد ﷺ راولېږه، خپل کتاب یې
 پرې نازل کړ چې د ځمکې پر مخ ټولو اوسېدونکو ته سمه لاره وښيي.
 حقيقي معبود وروپېژني او انسان له دينوي او اخروي بدمرغيو څخه
 وژغوري.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د مفهوم په هکله دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن یوه، یوه کرښه دې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په متن کې درې توريږي او څلورتوريږي کلمې پیدا بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت او نېکو اخلاقو په اړه خبرې وپکړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا او بیا دې د تختې پر مخ ورته جملې جوړې کړي.

لغتنه	معناوې
غوره	بهر انتخاب شوی
نړۍ	جهان
معبود	عبادت شوی، هغه چې عبادت یې کېږي

زده کوونکي دې د متن یوه برخه په خپلو کتابچو کې وليکي.

پوهنه

موخه: زده کوونکي متن سم ولوستلای او ولیکلای شي او د پوهنې په معنا او ارزښت

وپوهېږي.

پوښتنې:

— تاسو پوهېږئ چې پوهنه څه ته وايي؟

— ستاسو په فکر موږ څنگه کولای شو چې د پوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې او پېژندنې په معنا ده. پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه او دماغ روښانه کوي. انسان له بې لارۍ او مایوسۍ څخه ژغوري او خپلې موخې ته یې د رسېدو لارې چارې برابروي. له بلې خوا ناپوهي داسې تیاره ده چې انسان له ډار، خطر او خواری سره مخامخ کوي. الله تعالی ﷻ په خپله د پوه او ناپوه ترمنځ د توپیر په هکله داسې فرمایي: ((آیا هغه کسان چې پوهېږي، له هغو کسانو سره چې نه پوهېږي، برابر دي؟)) هېڅکله پوهه او ناپوهي — رڼا او تیاره سره برابر نه دي.

انسان د علم او پوهې په وسیله لومړی خپل ځان او بیا خپل خالق ﷻ پېژني. په کار ده چې له علم سره د انسان عمل هم ملګری وي، همدا ډول له علم او پوهې څخه باید د انسانانو د هوساینې او سوکالۍ لپاره کار واخلو. د خپلو خلکو او د بشر د نېکمرغیو لپاره هلې ځلې وکړو.

– زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او د هغه مطلب دې په ساده کلمو کې څرگند کړي.
– زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي.
(پوهه، علم، رڼا، سوکالي)

– زده کوونکي دې د لاندینو جملو پاتې برخې بشپړې او بیا دې په کتابچو کې ولیکي.
الف: د علم او پوهې په وسیله لومړی خپل ځان او بیا
ب: د علم او پوهې څخه باید.....
ج: آیا هغه کسان چې پوهیږي،
د: پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه
.....

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ودې وایي چې کوم پرمختګونه
د علم له برکته منځ ته راغلي دي؟

لغتونه	معناوې
هلې ځلې	هڅې او کوشنې
هوسايي	آرامي
سوکالي	اسوده ګي

زده کوونکي دې د علم د ارزښت او ګټو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي.

ځان پېژندنه

موخه: زده کوونکي د ځان پېژندنې په معنا او مطلب وپوهېږي، متن سم ولوستلای او ولیکلای شي.

تا سو په دې مطلب پوهېږئ چې ځان پېژندنه څه معنا لري؟

سترگې پرانیزه! د بدینې حس له مغزو څخه وباسه! په ځیرځیر وگوره!
طبیعت ټول تا ته په خدا د ژوندانه د هوساینې اسباب راغونډوي. د
وطن د ورو او زرو د امېد سترگې ستا خواته کېږي دي، ځکه چې ته د
دوی او دوی ستا دي. د کوچنیوالي لوبې کوچنیانو ته پرېږده. د زلمیتوب
بې ځایه عیشونه او هوسونه هغه چا ته وړاندې کړه چې ته یې پېښې کوي.
ته د خپلو بېوزلو کاریگرو سره لیچې ونغاړه. له بزگرانو سره لاسونه ټاکي
کړه. له زده کوونکو سره ماغزه په کار واچوه. د وطن د پرمختګ لپاره زیار
وباسه. پرېږده! چې نور په هوا الوزي ته بې وزرو الوتی نشي.

ځان وپېژنه، په تشو خبرو هېڅ نه ترسره کېږي. عملي میدان ته راووځه!
دا خاوره ستا همت ته گوري. کار غواړي. له بې غمۍ او استراحت سره
وداع وکړه. خوب د گور مړو ته پرېږده! ته خو ژوندی یې. د هېواد
راتلونکي سعادت په تا پورې اړه لري. د زلمیتوب طلايي ورځې په همدې
خدمت کې تېرې کړه. سر تر پایه د پېښو کولو په جامو کې ځان مه نغاړه!
د دې وخت دی چې ځانته ووايې: آه لا ترڅو! ځان وپېژنه! داسې
کار وکړه چې نور ستا پېښې وکړي، لکه پخوا چې یې کاوه.

(گل پاچا الفت)

– زده کوونکي دې په ډلو ووبشل شي. هره ډله دې د متن په یوې ټاکلې برخې خبرې وکړي.
 – دوه، دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو تن دې د متن یوه جمله د املا په توګه وويي او بل دې وليکي.
 – زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
 (سعادت، راتلونکي، زلمیتوب، هېواد، همت)
 – زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې د خپل هېواد د پرمختګ لپاره باید څه وکړي؟

معناوې

پېښې کول

مه تاووه

نېکمرغي

لغتونه

تقلید

مه نغاړه

سعادت

معناوې

هيله

لستونې راپورته کړه

خدای په امانې

لغتونه

امېد

لېچې ونغاړه

وداع

گل پاچا الفت د میر سید پاچا زوی، په ۱۲۸۸ لمریز کال د لغمان د عزیز خان په کش کې زېږېدلی. یو ډېر لوړ لیکوال، شاعر او نقاد و. په لسگونو آثار یې لیکلي چې ځینې مهم آثار یې دادي: د پسرلي نغمه، عالي افکار، د آزادۍ پیغام، غوره اشعار، د زړه وینا او نور. پورته متن هم دده له غوره نثرونو څخه انتخاب شوی دی.

کورنۍ دنده:

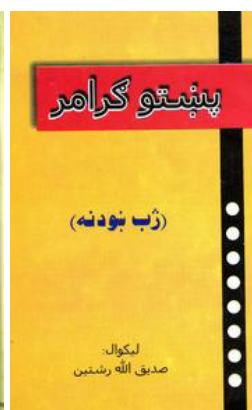

زده کوونکي دې فکر وکړي چې ځان پېژندنه څه معنا لري بیا دې په همدې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

غبرونه

موخه: زده کوونکي متن سم ولوستلای او وليکلای شي، غبرونه وپېژني او په کارولو

يې وپوهېږي.

تاسو څه فکر کوئ چې غبرونه هم په ژبه کې ارزښت لري؟

د شلمې پېړۍ په پيل کې نوو علمي څېړنو دا ثابته کړه چې غبرونه د يوې ژبې اساس او بنسټ جوړوي، نو ويلای شو چې غبرونه د ژبې جوړوونکي توکي دي. که څه هم دغه توکي په يوازې توگه معنا نه لري، خو توپير يې په کلمو کې، د کلمو معنا بدلوي، لکه: د (ت) آواز د (تور) په کلمه کې. که چېرې د دغه آواز په حای د (پ) آواز راوړو، نو د (تور) له کلمې څخه د (پور) کلمه جوړېږي چې دا دوه بېلې بېلې کلمې دي. غبرونه په ژبه کې په يوازې او جلا جلا توگه نه کارول کېږي، بلکې د هغو له يو حای کېدو څخه تر ټولو کوچني معنا داره واحدونه جوړېږي چې کلمه ورته وايي.

په هره ژبه کې الفبې د هغې ژبې ټولو تورو ته ويل کېږي چې د هغې ژبې د آوازونو انځورونه کوي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- دا برخه دې د متن په لوستلو سره بشپړه او په کتابچو کې دې وليکي.
- د شلمې پېړۍ نوو علمي څېړنو دا ثابته کړه چې
- غبرونه په د ژبې جوړوونکي
- غبرونه په ژبه کې په يوازې
- زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي په دې اړه دې خبرې وکړي چې: غبرونه ولې د ژبې جوړوونکي توکي دي؟
- زده کوونکي دې د غبرونو لاندنی تعريف له ياده زده کړي:
- غبرونه د هرې ژبې جوړوونکي توکي دي چې په يوازې توگه معنا نه لري او له يو ځای کېدو څخه يې کلمې جوړېږي.

لغتونه	مناوې
توکي	اجزا
توپير	فرق
څېړنه	تحقيق

- زده کوونکې دې څو کلمې پيدا کړي چې د غبرونو په بدلېدو يې په معنا کې بدلون راځي.
- لکه: تور، نور بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

آريايان

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د آريايانو پېژندل.

آيا تاسو د آريايانو کلمه اوبيا د هغو په هکله څه اورېدلي دي؟

له ميلاد څخه په زرگونو کلونو مخکې د اوسني افغانستان په شمال کې آريايي قومونه اوسېدل. دوی خپل ټاټوبي ته آرياناوېجه ويله چې د اصيلانو او شريفو خلکو د استوگنې د ځای معنا لري. آريايان په لومړي سر کې په يوه ژبه چې آريک نومېده غږېدل او دا د پښتو ژبې اصلي مور کڼل شوې ده.

آريايانو په آرياناوېجه کې د کوچيتوب او مالدارۍ ژوند درلود، خو زرگونه کلونه وروسته يې ښاري ژوند پيل او د لومړي ځل لپاره يې د بُخدي ښار جوړ کړ. (يما) پاچا د آريايي دولت اداره په غاړه درلوده. دا زمانه له ميلاد څخه (۱۵۰۰) کاله د مخه اټکل شوې ده.

له زرگونو کلونو څخه وروسته آريايان د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سېمو ته وکوچېدل، او د هېواد په مرکزي، ختيځو او لويديځو برخو کې خپاره او مېشته شول.

له ډېرې مودې وروسته دوی بيا د وگړو د شمېر د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سيمو ته وکوچېدل چې لوېديځ خوا تر ايران او ختيځ خوا ته د هند تر ځنگلونو پورې ورسېدل. آريايانو له خپل ځان سره وړی تمدن هلته خپور او ښه وده يې ورکړه.

– زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او بيا دې يو بل ته د هغه په هکله مشوره ورکړي.

– دا لاندې لغتونه دې په مناسبو جملو کې راوړي او په کتابچو کې دې وليکي.

الف: ټاټوبي ب: ختيځ ج: آريک د: بُخدي

– د جملو تش ځايونه دې د متن له لوستلو وروسته په مناسبو کلمو ډک او بيا دې وليکي.

• آريايانو په يوه ژبه خبرې کولې چې

• آريايانو په آريانا ويجه کې د کوچيتوب او

• د آريايانو لومړنی پاچا

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د لومړي جوړ شوي ښار په هکله دې خبرې وکړي.

لغتونه

معاوي

د اوسېدو ځای

ټاټوبي

ټاټوبي

ويجه

اوسنی بلخ چې اُم البلاد هم نومېده.

بُخدي

گومان

اټکل

زده کوونکي دې د دغو کلمو په هکله يوه يوه جمله وليکي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي. (اُم البلاد، آريک، آريانا ويجه، يما پاچا)

کتاب

موخه: د متن لوستل، لیکل او زده کونکي په دې وپوهېږي چې کتاب څنگه منځ ته راغلی

دی؟

تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟

په ډېرو پخوا زمانو کې کتاب نه و. زموږ نیکونو او پلرونو به کېسې په یاد زده کولې دا کېسې پېړۍ، پېړۍ نورو نسلونو ته رسېدلې دي، څرنگه چې دا کېسې به یې ټولې په یاد نه پاتې کېدې، نو دوی په دې فکر کې شول چې د کېسو د ساتلو لپاره په لرگیو کې ځینې نښې نښانې وکړي.

وروسته په دې هم وپوهېدل چې د تېره لرگي په څوکه پر نرمه خټه باندې یوه نښه وباسي او په اور یې پخه کړي، ترڅو ډېر عمر پاتې شي چې همدا کار په حقیقت کې د کتاب د منځ ته راتلو پیل و.

تر دې وروسته انسانان د ونو د پوټکو او پانو په تېره بیا د پاپېروس د بوټي په پانو د لیکلو په فکر کې شول چې څه نا څه تر ډېرې مودې پورې یې پایښت درلود.

مصريانو کم تر کمه (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپېروس د بوټي له پانو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ. کله چې وپوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه په ځای یې د ژوو پوستکي د لیکلو لپاره غوره کړل.

دغو کتابونو یوازې په مالدارو خلکو پورې اړه درلوده. د زرگونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل منځ ته راغی. ورپسې په جرمني کې د چاپ ماشین اختراع شو چې د کتاب د منځته راتلو لپاره سمه لاره پرانیستل شوه.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
- د جملو نیمگړې برخې دې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- مصريانو تقریباً پنځه زره کاله پخوا جوړ کړ.
- د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي منځ ته راغی.
- په جرمني کې د اختراع شو چې د
- یو یو زده کوونکي دې د متن لغتونه پرتختې ولیکي او بیا دې په جملو کې راوړي.
- څو تنه زده کوونکي دې په دې اړه د ټولگي مخکې خبرې وکړي چې دوی ولې د لیکلو لپاره د پاپيروس د بوتی په فکر کې شول؟

لغتونه معناوې

پېړۍ	قرن
پرانیستل	خلاصول
ژوو	حيوانات
اختراع	د یوه نوي شي منځ ته راوړل
پاپيروس د اوقیانوس د دریاب په غاړه د پلنو پانو درلودونکی بوتی و.	

زده کوونکي دې په دې اړه چې د کتاب منځ ته راتلل کومې مرحلې تېرې کړي، څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

حضرت علي کرم الله وجهه

موخه: د متن لوستل، لیکل او د حضرت علي (کرم الله وجهه) د شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

آيا تاسو د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله څه ويلای شئ؟

حضرت علي کرم الله وجهه د اسلام لوی سپه سالار او د ابو طالب زوی و. له هجرت څخه يووېشت کاله مخکې په مکې معظمې کې زېږېدلی او د حضرت محمد ﷺ څلورم یار و.

حضرت علي کرم الله وجهه له ورکتوب څخه، حضرت محمد ﷺ سره مینه درلوده او د هغه د اخلاقو پيروي يې کوله. حضرت علي (کرم الله وجهه) لومړنی کوچنی ماشوم و چې ايمان يې ور باندې راوړ او د اسلام په مبارک دين مشرف شو.

حضرت علي (کرم الله وجهه) ته ځکه د کرم الله وجهه لقب ورکړل شوی چې بتانو ته يې سجده نه ده کړې. حضرت علي (کرم الله وجهه) ډېر لوی عالم، غښتلی، زړور او د نېکو اخلاقو خاوند و.

کوم وخت چې حضرت عثمان رضي الله عنه په شهادت ورسېد. حضرت علي رضي الله عنه د مسلمانانو خليفه شو. د خلافت په موده کې يې ډېر فتوحات وکړل. خلور کاله اوڅو مياشتې يې خلافت وکړ. په پای کې د عبدالرحمن بن ملجم له خوا د هجرت په څلوېښتم کال د روژې په اووه لسمه ورځ د کوفې په ښار کې په شهادت ورسېد.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- د حضرت علي رضي الله عنه په هکله اورېدلې کيسې دې نوروته د ټولگي په مخکې ووايي.
- دا لاندې پوښتنې دې ولولي او د هغو پر ځوابونو دې له يو بل سره مشوره وکړي.
- حضرت علي رضي الله عنه د چا زوی او څه وخت د اسلام په دين مشرف شو؟
- حضرت علي رضي الله عنه په کوم کال کې زېږېدلی دی؟
- حضرت علي رضي الله عنه د چا له خوا او په کوم کال کې په شهادت ورسېد؟
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې

قوي
سرلښکر
اطاعت، په چا پسې تلنه

لغتونه

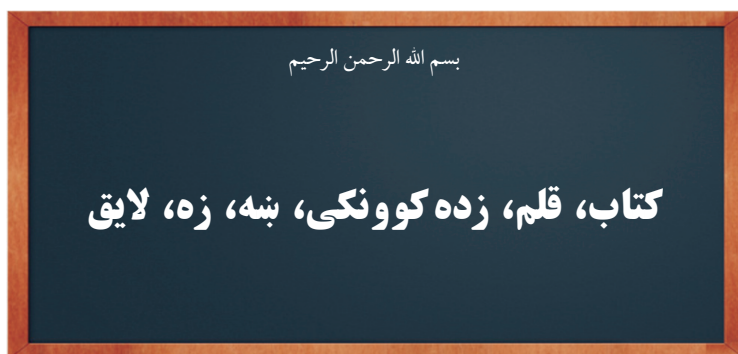
غښتلی
سپه سالار
پيروی

زده کوونکې دې په دې هکله چې ولې حضرت علي ته د کرم الله وجهه لقب ورکړ شوی. معلومات په خپلو کتابچو کې وليکي.

کلمه

موخه: په لیکلو او لوستلو کې د کلمو سم کارول او د کلمې په معنا او مفهوم پوهېدل.

آیا تاسو د کلمې په هکله څه اورېدلي او پوهېږئ چې کلمه څه ته وايي؟

کلمې: هغه کوچني ژبني توکي دي چې ځینې یې په خپله معنا لري او ځینې یې په یوازې توګه معنا نه ورکوي، خو د جملو د معناوو په بشپړولو کې لویه ونډه اخلي. کلمې د معنا له مخې په دوو برخو وېشل شوي: **خپلواکې او ناخپلواکې کلمې.**

خپلواکې کلمې

هغه کلمې چې په خپله معنا ولري او په هغوی کې نومونه، قیدونه، صفتونه او فعلونه راځي، لکه: احمد، زه، ښه، لایق، راغی او نور....

ناخپلواکې کلمې

هغه کلمې دي چې په خپلواکه توګه معنا نه لري، خو له خپلواکو کلمو سره له یو ځای کېدو وروسته د جملې معنا بشپړوي، لکه: و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځینې، او نور....

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په معنا او مفهوم دې خبرې وکړي.
– یو یو زده کوونکی دې لاندې کلمې پر تختې ولیکي او بیا دې په جملو کې وکاروي.
بشپړ، ونډه، لایق

- زده کوونکې دې متن ولولي او د هغه په مرسته دې لاندې برخې بشپړې کړي:
- کلمې هغه کوچني ژبني توکي دي چې
 - کلمه په دوو برخو وېشل شوې چې
 - په خپلواکو کلمو کې دا برخې شاملې دي

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د ژبې د کوچنیو توکو په هکله دې خبرې وکړي.

معناوې

برخه

پوره

اجزا

لغتونه

ونډه

بشپړ

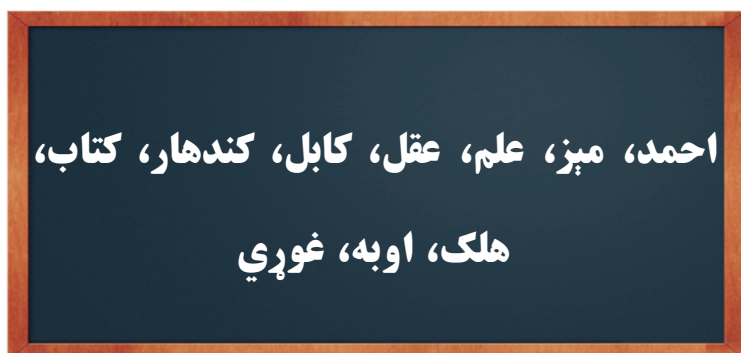
توکی

زده کوونکي دې د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو د توپیر په اړه خو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اسم (نوم)

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او په خپلواکو کلمو کې د نوم پېژندنه.

ستاسو په فکر نوم په خپلواکو کلمو کې راتلای شي؟

اسم (نوم): هغه خپلواکه کلمه ده چې د ټولو شيانو او اشخاصو لپاره کارول کېږي، لکه: احمد، وحیده، مېز، عقل، دود، اکسیجن، شپږې، ونه او نور...
د نوم ډولونه:

نوم دا ډولونه لري: ساده یا مفرد نوم، مرکب نوم، خاص نوم، عام نوم، معنا نوم، ذات نوم او نور...

له دې جملې څخه به ځینې نومونه له مثالونو سره وگورو:
ساده یا مفرد نوم: هغه نوم ته وایي چې له یوې مفردې کلمې څخه جوړ شوی وي، لکه: کور، لاس، کتاب، قلم...

مرکب نوم: هغه نوم دی چې له دوو یا زیاتو کلمو څخه جوړ شوی وي. لکه: افغانستان، پوهنتون، عبدالله...

خاص نوم: هغه کلمه ده چې په يوه خاص شي يا سړي باندې دلالت وکړي، لکه: احمدشاه بابا، کابل، پغمان، غازي امان الله خان او نور.

عام نوم: هغه نوم دی چې په خپلو همجنسو شيانو يا اشخاصو دلالت وکړي، لکه: سړی، نجلی، ښار، ښوونځی او نور.

– زده کوونکي دې په دوه کسيزه توگه متن ولولي او يو بل ته دې تشریح کړي.

– زده کوونکي دې په خپل ټولگي کې د شيانو نومونه په يوه لست کې وليکي او په هغو کې دې د نوم ډولونه وښيي، لکه: مېز (عام نوم)، کتاب (عام نوم)، هلک (عام نوم)، حميد (مفرد نوم) زموږ د تاريخ استاد عبدالله (خاص نوم)، حميدالله (مركب نوم).

– زده کوونکي دې متن ولولي نومونه دې پکې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او د نومونو ډولونه دې پر تختې وليکي او بيا دې د هغو د توپير په هکله خبرې وکړي.

معناوې

ځانگړی

بعضې

لغتونه

خاص

ځينې

زده کوونکي دې د نومونو لپاره نوي نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

امير کروړ

موخه: د متن لوستل، ليکل او د لومړني شاعر په توگه د امير کروړ پېژندنه.

آيا تاسو د امير کروړ نوم اورېدلی او په دې برخه کې څه ويلای شئ؟

امير کروړ د امير فولاد سوري زوی و. په (۱۳۹ هـ.ق.) د غور په منډېش کې امير شو. دی داسې غښتلی او پهلوان و چې له سلو تنو جنگياليو سره به جنگېده، نو ځکه يې کروړ باله چې معنا يې کلک او غښتلی دی.

امير کروړ ډېر عادل، مهربان او د ټينگې ارادې څښتن و. ښه وينا يې درلوده. په شعرونو کې يې سوچه او سپيڅلې پښتو کلمې کار ولې دي.

امير کروړ د عباسيانو په پلوی له بني اميه وو سره ډېرې جگړې وکړې چې زياتې سوبې يې په برخه شوې. د هغو په وياړ يې دا شعرونه وويل چې وياړنه يې بولي او د پښتو شعرونو په لړ کې لوړه حماسي ترانه ده.

د تاريخي سندونو له مخې دا شعر لومړنی شعر بلل شوی، ځکه چې مخکې له دې څخه کوم بل شعري سند نه لرو، خو د دغه شعر له پوځوالي څخه څرگندېږي چې له دې شعر څخه پخوا به هم نورو شاعرانو شعرونه ويلې وي، ځکه چې لومړني شعر ته ډېر وخت په کار دی، ترڅو دغسې

پوخوالي ته ورسېږي. امير کروړ په (۱۵۴ هـ.ق.) کال د پوښک په جگړو کې مړ شو. د ده حماسي ترانه داسې پيل کېږي:

زه يم زمرې پردې نړۍ له ما اتل نشته په هندو سندو په تخارو په کابل نشته

بل په زابل نشته له ما اتل نشته

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توګه ووايي.

– زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې:

- ولې د امير کروړ شعر ته لومړنی شعر نشو ويلای؟

بيا دې له هرې ډلې څخه يو تن د تختې مخې ته راشي او خپله ليکل شوې پاڼه دې نورو ته ولولي.

– څو زده کوونکي دې د متن لغتونه د تختې پر مخ وليکي او نور دې په جملو کې وکاروي. (کروړ، وياړ، مهربان، سوبه، پهلوان، غښتلی، وياړنه)

معناوې

فتح

افتخار

قهرمان

لغتونه

سوبه

وياړ

اتل

معناوې

سخت

قوي، توانمن

فخرکول

لغتونه

کروړ

غښتلی

وياړنه

زده کوونکي دې د لاندې مطلب په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

امير کروړ خپله حماسي ترانه د څه شي په وياړ ويلې ده؟

متلونه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د متلونو په مناسب ځای او سموکارولو پوهېدل.

آيا تاسو متلونه اورېدلي او د هغو په مطلب پوهېږئ؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې يوه غوره او په زړه پورې برخه ده.
 متلونه هغه لنډې وينا وې دي چې ډېر لوی او پراخ مطالب په کې
 ځای شوي وي.

د متلونو ويونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ويل شوي. د متلونو
 په وسيلې د ټولنې دودونه او د خلکو افکار له يوه نسل څخه بل نسل ته
 لېږدول کېږي. د متلونو اغېزه په ژبه کې دومره زياته ده چې په خبرو اترو
 کې يې د يوه ټينګ استدلال په توګه راوړي.

دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه ده چې شمېر يې زرګونو ته
 رسېږي. ځيني متلونه به د مثال په توګه ولولو:

کبرجن د الله جلّ و علا دښمن دی.

په يوه څپړه سل مخه خوړېږي.

خپل عيب د ولو منځ، د بل عيب د کلو منځ دی.

په سوال کولو خوله هم بده ښکاري.
 بد خوی چې زورور شي نو عقل مرور شي.
 کېږدی په خپلو مراندو ولاړه ده.
 بې مېوې ونه څوک په کانو نه ولي.
 گل له گل نه رنگ اخلي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د متلونو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې متلونه د املا په توګه وليکي.
- یو یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته راشي او کوم متل یې چې زده وي، د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه، په جملو کې وکاروي او له یو بل څخه دې وپوښتي.

معناوي

لغتونه

ولی	اوږه
مراندو	د خیمې یا کېږدی نوی پری
استدلال	دلیل راوړل
شمېر	حساب
شتمنه	بېلایه
اغېزه	تاثیر

زده کوونکي دې ددې متل «کور بار تر منزله نه رسېږي» مفهوم په خپله ژبه وليکي.

پټه خزانه

موخه: د متن لوستل، ليکل او د پټې خزاني د ليکوال پېژندنه.

— تاسو د پټې خزاني په هکله څه اورېدلي دي؟

پټه خزانه د پښتو ژبې په ادبياتو کې يو ارزښتمن کتاب دی چې محمد هوتک په (۱۱۴۱ هـ.ق.) کال په کندهار کې د شاه حسين هوتکي په هڅوونې ليکلی دی.

محمد هوتک په (۱۰۸۴ هـ.ق.) کال د کندهار په کوکران کې زېږېدلی، د پلار نوم يې داوود خان او د نيکه نوم يې قادر خان هوتک دی. ده د خپل وخت علوم له خپل پلار څخه ولوستل. لوی عالم او پوخ شاعر شو. محمد هوتک په خپله پټه خزانه کې د پنځوسو نړينه او بشپړه شاعرانو د ژوند پېښې او د شعرونو بېلگې ذکر کړي دي. په دې ترتيب يې له سل تر يووولس سوه هجري کلونو پورې د پښتو د شعر او ادب تاريخ خوندي ساتلی دی. محمد هوتک نور کتابونه هم ليکلي چې خلاصه الفصاحت او خلاصه الطب نومېږي او د شعرونو يو ښکلی ديوان هم لري چې بوللې او غزلې يې په کې راوړي دي.

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه متن ولولي او یو بل ته دې مطلب ووايي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې مشوره وکړي چې:
- په پټې خزانې کې کوم تاریخي شیان خوندي ساتل شوي دي؟
- بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د ټولګي مخې ته راشي او خپله پاڼه دې نورو ته ولولي.
- زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د محمد هوتک د کتابونو په هکله دې خبرې وکړي.

لغتونه	مناوې
خوندي	ساتل شوي، محفوظ
پېښې	واقعي
هڅوونه	تشويقول
بوللې	قصيدي

زده کوونکي دې د پټې خزانې د ارزښت په اړه څو جملې په کتابچو کې وليکي.

مطالعه

موخه: د متن سم لوستل، سم ليکل، د مطالعې په ارزښت او گټو پوهيدل او په زده کوونکو کې د مطالعې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

څه فکر کوئ چې مطالعه څه گټې لري؟

مطالعه داسې کړنه ده چې د انسان له سترگو او مغزو څخه د ناپوهۍ پردې لرې کوي. انسان دې ته هڅوي چې بايد د علم او پوهې خښتن شي. مطالعه انسان علم او کمال ته رسوي. دماغي ځواک ته يې وده او پراختيا ورکوي، تر څو انسان وکولای شي د ښو او بدو ترمنځ د توپير په پوهېدو سره د دنيا او آخرت د ښه والي لپاره زيار وباسي. همدا راز مطالعه انسان د خپل ژوند له ټولو مسووليتونو څخه خبروي. هغه ته دا لارښوونه کوي چې انسان ډېر مسووليتونه لري، بايد په هغو پوه شي او هغه وپېژني.

د مطالعې لپاره بايد د کتاب په ټاکلو کې ډېر پام وکړو، هغه کتاب انتخاب

کړو چې موږ ته د ژوند سمه لارښوونه وکړي. هر څوک چې ډېره مطالعه وکړي او ډېر کتابونه ولولي ذهن یې پراخ او معلومات یې ډېرېږي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د مطالعې متن یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو سره بشپړ او په کتابچو کې ولیکي.

- مطالعه د انسان له سترگو او مغزو څخه
 - مطالعه انسان دې ته هڅوي چې ښایي د
 - مطالعه انسان د خپل ژوند له
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ودې وایي چې مطالعه څه ډول کړنه ده.

معناوې

لغتونه

وسعت ورکول

پراختیا

توان او قدرت

ځواک

عمل

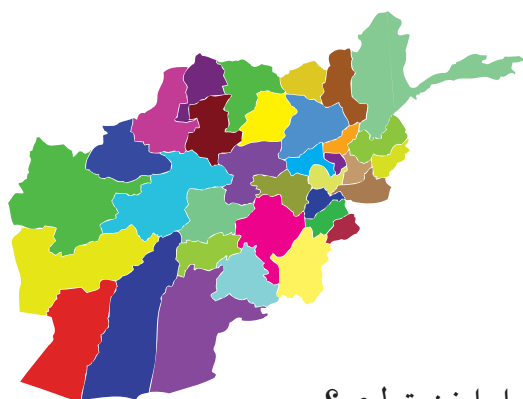
کړنه

زده کوونکي دې په دې هکله چې مطالعه څنګه انسان علم او کمال ته رسوي څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

مور افغانان يو!

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او په زده کوونکو کې د افغانيت د روحيې پياوړتيا.

ستاسو په فکر (مور افغانان يو) څه مفهوم او ارزښت لري؟

زموږ د هېواد د اساسي قانون له مخې د افغانستان د ملت وگړي له پښتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوڅ، پشه يي، نورستان، ايماق، عرب، قزلباش، گوجر، براهوي او نورو قومونو څخه عبارت دي. د افغان کلمه د افغانستان د ملت هر وگړي ته ويل کېږي.

له دې امله ټولو ته لازمه ده چې:

- د هېواد ملي يووالی وساتو.
- په ټولنه کې د ټولو منل شوو اصولو او ملي ارزښتونو درناوی وکړو.
- په ټولنه کې د ملي او تاريخي خلکو د کړنو پيروي وکړو.
- د خپل ټاټوبي د ملي شتمنيو، وياړونو او برياوو ښه ساتونکي او پالونکي واوسو.
- د ټولنې د خير، پرمختگ او ښېگڼې په چارو کې ونډه واخلو.
- د خپل کور، کلي، سيمې او چاپيريال له ساتلو او پاکۍ سره د زړه له تله مينه

ولرو.

• کوچنيانو ته د ژوند په چارو کې سالمې لارښوونې او گټورې مشورې

ورکړو.

• په ورځيني ژوند کې د ميندو او خويندو خواخوږي او مرستندويان

واوسو.

• تل په کوچنيانو شفقت او د مشرانو درناوی وکړو.

– زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توگه ووايي.

– زده کوونکي دې په وار سره د متن لغتونه معنا او د تختې پرمخ دې په جملو کې وکاروي.

– زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په هغه څه چې له افغان او افغانيت سره ښايي خبرې وکړي.

– زده کوونکي دې د متن جملې يو بل ته املا ووايي او بيا دې اصلاح کړي.

معناوې

لغتونه

جامعه

ټولنه

د اوسېدو ځای

ټاټوبي

دارايي

شتمني

افتخارونه

ويارونه

زده کوونکي دې په دې اړه (مور د يوه افغان په صفت بايد څه وکړو) څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

سوله او ژوند

موخه: د متن لوستل، لیکل، په ژوند کې د سولې په ارزښت او اړتیا پوهېدل او د سولې غوښتنلو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر موږ ولې په ژوند کې سولې ته اړتیا لرو؟

سوله یوه ډېره مقدسه او سپېڅلې کلمه ده، ځکه په قرآن کریم کې یې ستاینه شوې ده او هغه (والصلح خير) بللې ده. د بشریت هستي، پايښت او سوکالي هم په سولې پورې اړه لري.

په سولې کې ژوند کول د هر انسان حق دی. سوله د خلکو زړونه سره نژدې کوي. خوښي او ټيکنمرغي راولي. که د بشري نړۍ په هر ځای کې سوله او امن نه وي، نو هلته به جگړه برلاسي وي. جنگ او جگړه له ځان سره انسانانو ته له وژلو، ورانولو او تباهي پرته بل څه نه راوړي.

د تاريخ له پاڼو څخه څرگندېږي، هغو خلکو چې په خپلو کې او يا هم له نورو سره د سوله ییز ژوند لاره غوره کړې، ډېر ژر د سوکاله او هوسا ژوند خاوندان گرځېدلي او د ترقۍ او پرمختګ له کاروان سره یو ځای شوي دي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په اړه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه، دوه تنه متن ولولي. بيا دې يو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه وروسته تر معنا، په جملو کې وکار وي او په کتابچو کې دې وليکي.
- (سپېڅلې، پايښت، سوکالي، هوسا)
- زده کوونکي دې په وارسره د ټولگي مخې ته راشي او د سولې د اړتيا او گټو په هکله دې خبرې وکړي.

لغتونه	مناوي
سپېڅلې	پاک
پايښت	بقا او دوام
هوسا	آرامه

- زده کوونکي دې په دې اړه په خپلو کتابچو کې په لنډه توگه وليکي چې: موږ په سوله ييز ژوند کې کوم گټور کارونه سرته رسولی شو.

وزير محمد اکبر خان

موخه: د متن لوستل، ليکل او د وزير محمد اکبر خان د شخصيت پېژندنه.

پوښتنه:

تاسو د وزير محمد اکبر خان دکارنامو په هکله څه اورېدلي او هغه پېژنئ؟

زموږ په هېواد کې ډېر نوميالي غازيان او اتلان تېر شوي. له هغو څخه يو هم وزير محمد اکبر خان دی. وزير محمد اکبر خان د امير دوست محمد خان زوی او په ۱۲۳۲ هـ.ق. کال کې زېږېدلی و.

غازي محمد اکبر خان د افغان او انگليس په لومړۍ جگړه کې له افغاني غازيانو سره يو ځای د هېواد په آزادولو کې ډېره لويه ونډه اخيستې وه. وزير محمد اکبر خان د ډېرو ښو اخلاقو څښتن و. پر بېوزلو زړه سواند او د ظالمانو او تېري کوونکو سخت مخالف و.

په جگړې کې د جنګي اسيرانو او نيول شوو بنديانو قدر يې د مېلمنو په شان کاوه. د هغو روغتيا او سلامتيا ته به يې پاملرنه کوله، تر دې چې د هغوی په تپونو به يې په خپله پټۍ لگولې.

د خپل هېواد له خلکو سره يې ډېره مينه درلوده او خپلو خلکو ته له

دېرو خدمتونو څخه وروسته د ۳۰ کلو په عمر په ۱۲۲۲ هـ.ق. کال کې وفات او د ده له سپارښتنو سره سم په مزار شریف کې خاورو ته وسپارل شو. روح دې ښاد وي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې د هغه په مطلب خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- وزیر محمد اکبر خان کوم ښه صفتونه درلودل؟
- وزیر محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ لپاره څه ډول خدمتونه کړي دي؟
- د وزیر محمد اکبر خان مړینه په کوم کال پېښه شوې او مقبره یې چېرې ده؟
- دوه، دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو بل ته دې د متن املا ووايي او بیا دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او په دې هکله دې خبرې وکړي چې د غازیانو او نومیالو په ژوند لیک پوهېدل څه ګټې لري.

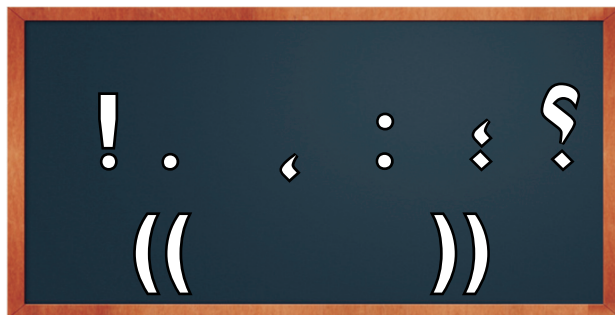
لغتونه	معناوې
اتلان	قهрманان
ونډه	برخه
تېري کوونکي	ظالمان

زده کوونکي دې د وزیر محمد اکبر خان د اوصافو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

لیک نښې

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لیک نښو په ارزښت او کارولو پوهېدل.

تاسې لیک نښې پېژنئ او کله مو په لیکنو کې کارولي دي؟

په هره ژبه کې د لیکنې د سموالي او ښه والي لپاره ځینې نښې ښانې شته چې په هره لیکنه کې یې مراعاتول ضروري دي. بې له دغو نښو څخه لیکنې سمه معنا نه ورکوي او لوستونکي له ډېرو ستونزو سره مخامخ کېږي.

اړینه ده چې لیک نښې په لنډ ډول وپېژنو:

– **ټکی (.)**: دا نښه د بشپړې جملې په پای کې ایښودل کېږي.

لکه: بې له زیار او زحمت څخه کامیابي نشته.

– **کامه (،)**: کامه یا چپه پېښ د یوه لنډ ځنډ لپاره راځي. همدارنگه د

کلمو او جملو د بېلولو لپاره هم کارول کېږي، لکه: میرویس، اجمل، رشاد او سلیمان زیارکښ زده کوونکي دي.

– **شارحه (:)**: شارحه یا دوه ټکي له هغو کلمو څخه وروسته راځي چې

ورپسې شرح او بيان ولري. لکه: د ژبې مهارتونه دا دي: غور نيول ، خبرې کول ، لوستل او ليکل .

– **سوالیه** (؟) دا نښه د پوښتنې لپاره راوړل کېږي ، يعنې د هر ډول سوالیه جملو په پای کې راځي . لکه: د آريايانو لومړنۍ ژبه څه نومیده؟
– **ندایه** (!): دا علامه د غږ کولو يا ندا او تعجب په وخت کې کارول کېږي ، لکه: لویه خدایه! ته زموږ د بیچاره ولس په حال رحم وکړې .

– زده کوونکي دې متن ولولي او په مفهوم دې له یو بل سره خبرې وکړي .
– زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې د لوست لغتونه په جملو کې وکاروي .
– زده کوونکي دې یو یو د تختې مخې ته راشي او د لیک نښو په اړه دې توضیحات ورکړي .
– زده کوونکي دې په وار وار سره د تختې مخې ته راشي او یوه، یوه جمله دې د هرې لیک نښې لپاره د مثال په توګه ولیکي .

معنا	لغت
مشکلات	ستونزې
اړینه	ضروري
زحمت، کوشن	زیار
غږ يا آواز	ندا

زده کوونکي دې په خپله خوښه څو جملې ولیکي او د لوست لیک نښې دې په کې وښيي .

غوره ويناوې

موخه: د متن لوستل، ليکل، د غوره ويناوو په معنا او مفهوم پوهېدل او د ژوند په چارو کې له هغو څخه پيروي کول.

پوښتنه:

ستاسو په فکر غوره ويناوې څه معنا او څه ته وايي؟

چې دانا نه کړې گردش د زمانې

نور به زده نه کړې دانش د زمانې

زړې لري د سترگو په ځنبل کې

خبردار شه په روش د زمانې

په يوه زمان وي شاه، بيا دې گداى کا

څه باور په نوازش د زمانې

په خزان کې د بوستان په ونو راشه!

څه و، څه شو بيا پوشش د زمانې

کله ځمکه سپره ډاگ، کله گلونه

څه اميد په آرايش د زمانې

د سفلې غونډې يې ورکړه رانيول دي

غره مه شه په بخشش د زمانې

چې يې شا کړه د دنيا و آسایش ته
 هم هغه کا آسایش د زمانې
 چې دا هسې يې کړدې د زړه په یاد وي
 لا «خوشحال» لري خواهش د زمانې

(خوشحال بابا)

- زده کوونکي دې په وار سره د شعر بیتونه ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د شعر بیتونه یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړی معنا بیا دې په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې په بیتونو کې د شاعر مطلب کومو ټکو ته توجه کول دي، بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن خپله لیکلې پاڼه نورو ته ولولي.

لغتنه	معناوې	لغتنه	معناوې
پیرې	دوره وهل	د سترگو ځنبل	د سترگو رپول
سفله	پست، ناکس	بوستان	باغ
		ورکړه	سخاوت

زده کوونکي دې د لاندې بیت مفهوم په خپله ژبه په کتابچو کې وليکي.

چې دانا نه کړې گردش د زمانې نور به زده نه کړې دانش د زمانې

د وطن مينه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د وطن د مينې په مفهوم پوهېدل او د وطن پالنې د روحيې پياوړتيا.

ستاسو په فکر د وطن مينه څه ته وايي؟

د وطن مينه «شعر» د ستر شخصيت احمدشاه بابا ليکنه ده. احمدشاه بابا هغه نوميالی پاچا و چې د تورې تر څنگ يې قلم هم درلود. هغه د خپل هېواد سره د زړه مينه درلوده. احمد شاه بابا په پښتو ژبه ډېر شعرونه ويلي او يو ښکلی ديوان هم لري. دلته يې «د وطن مينه» شعر د بېلگې په توگه راوړو چې دده له هېواد سره د پاکې مينې احساسات څرگندوي.

ستا د عشق له وينو ډک شول ځيگرونه	ستا په لاره کې بايلي زلمي سرونه
تاته راشمه زرگی زما فارغ شي	بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه
که هر څو مې د دنيا ملکونه ډېر شي	زما به هېر نه شي دا ستا ښکلي باغونه
د ډهلي تخت هېرومه چې را ياد کړم	زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه
د رقيب د ژوند متاع به تار په تار کړم	چې په تورو پښتانه کا گوزارونه
د فريد او د حميد دور به بيا شي	چې زه وکاندم په هر لوري تاختونه
که تمامه دنيا يو خواته بل خوا يې	زما خوښ دي ستا خالي تش ډگرونه

احمدشاه به دغه ستا قدر هېر نه کړي

که ونيسي د تمام جهان ملکونه

(احمدشاه بابا)

– زده کوونکي دې دوه، دوه تنه متن ولولي او د هغه د مطلب په اړه دې خبرې وکړي.
– دوه، دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او بیتونه دې یو بل ته د املا په توګه وويي.
– زده کوونکي دې په متن کې هم وزنه کلمې پیدا او د تختې پرمخ دې وليکي، لکه:
سرونه – مارونه...
– زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د احمد شاه بابا د هېوادنۍ مینې په اړه څو کرښې وليکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د تختې مخې ته راشي خپل معلومات دې نورو ته وړاندې کړي.

لغتونه	معناوي
بایلل	له لاسه ورکول
تار په تار	له منځه وړل
دور	دوران
ډګر	میدان
تاخونه	بریدونه
رقیب	سیال او رقابت کوونکی
متاع	جنس، شی، مال

څرګندونې:

له فرید څخه مطلب د سوري په کورنۍ کې شیر شاه سوري دی چې اصلي نوم یې فرید و.
او حمید څخه مطلب په لودي کورنۍ کې سلطان حمید لودي دی چې په هند کې یې پاچاهي کړې وه.

زده کوونکي دې په دې اړه چې ولې هر څوک له خپل هېواد سره مینه لري؟ څو کرښې
په خپلو کتابچو کې په ښکلي خط وليکي.

طبیعي زېرمې

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د طبیعي زېرمو په ارزښت او ګټو پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحيې پیاوړتیا.

تاسو د طبیعي زېرمو په هکله څه اورېدلي او په دې هکله څه ویلای شئ؟

زموږ ګران افغانستان یو غرنی هېواد دی. زیاتره غرونه یې په مرکزي، شمالي او نورو برخو کې پراته دي چې په آب و هوا یې ډېره ښه اغېزه کړېده. غرونه د واورو او د یخچالونو پراخې سیمې جوړوي چې په بدخشان کې پامیر د یوه طبیعي پارک په توګه یا دولی شو. همدارنګه د هندوکش، سلیمان او د ترکستان د تیربند غرونه د یادولو وړ دي چې لوی کانونه او معدنونه لري.

ځنګلونه هم د طبیعي زېرمو غوره برخه ده چې د غرونو په لمنو کې یې د ژوو او ځناورو لپاره د استوګنې سیمې جوړې کړې دي. سربېره پردې چې د هوا په ښه والي او پاکوالي کې ډیره اغېزه لري، د سېلابونو او وچو بادونو مخنیوی هم کوي.

ځنګلونه زموږ د هېواد په لویې پکتیا، ننگرهار کونړونو، نورستان، کاپیسا، بادغیس، بدخشان او هرات کې موجود دي.

د دغو طبيعي شتمنيو ساتنه او پالنه د هر افغان ايماني او ملي دنده ده
 كه موږ د هغو ساتنې ته سمه پاملرنه و نه كړو، دغه طبيعي شتمني به زموږ
 نورو نسلونو ته پاتې نشي.

– زده کوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زیرمو په ارزښت دې له یو بل سره مشوره
 وکړي.

– زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي، د خپل هېواد د طبيعي شتمنيو
 په اړه دې خبرې وکړي.

دا لاندې کلمې دې وگوري او هغه دې په جملو کې وکاروي.

غرونه	افغانستان	طبیعی	شتمني
کانونه	ځنگلونه		

– هر یو زده کوونکی دې د طبيعي شتمنيو د ساتنې او پالنې په اړه یوه یوه لنډه مقاله وليکي او
 خواتنه دې د ټولگي په مخ کې ولولي.

لغتونه

معناوې

زېرمې	ذخیرې
کانونه	معدنونه
اغیزه	تاثیر
طبيعي زېرمې	طبيعي شتمنی

زده کوونکي دې په دې اړه چې موږ د خپل هېواد د شتمنيو په هکله څه مسوولیت لرو،
 څو کړنې په خپلو کتابچو کې وليکي.

خوشحال خان خټک

موخه: د متن لوستل، لیکل او د خوشحال خان خټک د ادبي شخصیت پېژندنه.

څه فکر کوئ چې آیا خوشحال خان یوازې شاعر و؟
خوشحال خان د شهباز خان زوی دی. په (۱۰۲۲) هـ.ق کال د خټکو
په اکوړه نومي ځای کې زېږېدلی دی. خوشحال خان د خټکو د قبیلې
مشر خورا مېړنی، غښتلی، پر هېواد او آزادی مین مبارز و. ده ډېر کتابونه
لیکلي چې شمېر یې (۲۵۰) ټوکو ته رسېږي. د شعرونو یو دیوان هم لري. د
هغه کارنامې، اتلولي او پوهه زموږ د تاریخ یوه ویاړلې برخه ده. خوشحال
بابا په (۱۱۰۰) هـ.ق کال کې وفات شوی دی.

د خوشحال خټک د شعر بېلگه:

هر یو پند یې مرغلرې دي لالونه
چې له لاسه دې آزار شي د چارونه
اول ته پرېږده د بدو خصلتونه
په بدۍ کې څه فایده ده کوم سودونه

خپل استاد و ماته ووې څو پندونه
وې یې هره بدې کړه هغه بد مه کړه
که دې زړه وي چې بد نه مومي له چا نه
د هر چا سره د ښو سلوک باید دی

د دنيا په مال د نېکو نوم حاصل کړه
هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي
که په خپله د خپل ځان په بدۍ نه یې
په خپلوانو باندې هومره خشم مه کړه
په ځوانۍ کې چې دې کار له لاسه ووځي
په رښتیا که په درواغ وي سوگند مه خوره

تل جهان و چاته نه پرېږدي مالونه
څه حاجت چې رساوه شي تر جنگونه
د مارونو په غار مه منډه لاسونه
چې پردي در ځینې تېستي په ملکونه
په پیرۍ به دې ور نه رسي لاسونه
منافق دي چې ډېر ډېر خوري سوگندونه

- زده‌کونکي د دې شعر ولولي او د معنا په اړه دې خبرې وکړي .
- زده‌کونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د متن لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- زده‌کونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي، د خوشحال خان د مېړانې او اتلولۍ په برخه کې دې خبرې وکړي.
- زده‌کونکي دې په دې اړه چې: موږ څنگه کولای شو له دغو پندونو څخه د ژوند په چارو کې پيروي وکړو، دوه دوه جملې په خپلو کتابچو کې وليکي.

معناوې

نصیحتونه
قهر او غوصه
قسم
دوه مخی

لغتونه

پندونه
خشم
سوگند
منافق

- زده‌کونکي دې د خوشحال خان د دې بیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي څه حاجت چې رساوه شي تر جنگونه

در ویشتم لوست

صفت

موخه: د متن سم لوستل، سم لیکل، د صفت د کلمې پېژندنه او سمه کارونه.

آیا تاسو د صفت له کلمې سره آشنا یاست او هغه پېژنئ؟

صفت هغه کلمه ده چې د نوم حالت او څرنگوالی ونښي. صفتونه تل له خپل موصوف سره یو ځای راځي. لکه: تورې خپلۍ، شین آسمان، پوه هلک او نور.

د صفت مهم ډولونه:

۱- اصلي صفتونه: هغه دي چې د نوم ذاتي ښه والی او بدوالی ونښي لکه: توره تخته، ښه سړی، هوښیاره نجلۍ، جگه ونه، ناپوه سړی، سپین کاغذ.

۲- نسبي صفتونه: هغه کلمې چې نسبت یې بل نوم، شي یا حالت ته وشي لکه: کابلی، میوندوال، سلیمان خپل، قیمتي، طلايي او نور.

۳- اشاري صفتونه: هغه صفتونه چې د هغو په واسطه موصوف ته اشاره وشي لکه: دغه نجلۍ درس وایي. هغه ونه یخ سیوری لري. دا د ابن سینا ښوونځی دی. هغه ښځه ډوډۍ پخوي.

– زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن له یو بل سره په مشورې ولولي.
– د خپل ټولګي او چاپېریال د ځینو شیانو نومونه دې د صفت او موصوف په توګه راوړي
او بیا دې په کتابچو کې ولیکي، لکه: سپین دیوال، لوی صنف، ښکلي ګلان.
– په دې لاندې متلونو کې دې صفت او موصوف په نښه او بیا دې په خپلو کتابچو کې
ولیکي.

تر نادان دوست څخه هوښیار دښمن ښه دی.
کور بار تر منزله نه رسېږي.
له تندو اوبو مه وپریږه، له مړو اوبو ووېرېږه!

معناوې

لغتونه

ستاینه

صفت

ستایل شوی، ستایلی

موصوف

یادونه: موصوف هغې کلمې ته وایي چې صفت د هغه لپاره راغلی وي، لکه: تورې
خپلې چې تورې صفت او خپلې یې موصوف دی.
په اشاري صفت کې دغه نژدې، هغه لرې او هوغه ډېره لرې اشاره ده.

زده کوونکي دې په خپله خوښه (صفت او موصوف) څو نوي مثالونه په خپلو کتابچو
کې ولیکي.

څلور ويستم لوست

قيمتي ډبرې

موخه: د متن لوستل، ليکل او د قيمتي ډبرو په ارزښت پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

تاسو داسې رنگه ډبرې ليدلي چې له عادي ډبرو څخه توپير ولري؟

زموږ چاپېريال له طبيعي موادو څخه ډک دی. ځينې ډبرې يې له هغو موادو څخه دي چې په غرونو او درو کې په بېلا بېلو ډولونو پيدا کېږي. د دغو ډبرو طبيعي رنگونه ډېر ښکلي او په زړه پورې دي. ځينې ځلا لرونکې، ځينې يې نيمه ځلا لرونکې او ځينې نورې يې بې ځلا دي. ځلا لرونکې ډبرې په طبيعي توگه ښکلې، ارزښتمنې او په زړه پورې رنگونه او شکونه لري چې له دغو ډبرو څخه د غميو په توگه په گانو (زېوراتو) کې کار اخيستل کېږي، لکه: ياقوت، زمرد، لاجورد، عقيق، الماس او نور.

ياقوت ځلا لرونکې ډبره ده چې ډېر صفا سور رنگ لري. زمرد په ښکلي شنه رنگ پيدا کېږي.

عقيق هم تور، سپين، ژېړ او نور رنگونه لري. الماس تر ټولو ډېرو د لوړې

بيي لرونکي دى چې ځلا لرونکي سپين روښانه رنگ لري او ډېر لږ پيدا کېږي.

په دې ترتيب تر ۳۵ ډوله زياتې مختلفې قيمتي ډبرې زموږ د گران هېواد په طبيعت کې موجودې دي چې د بدخشان، پروان، کندهار، نورستان، کابل، ميدان، او د نورو مرکزي سيمو له غرونو څخه لاس ته راځي.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- کانې، ډبره، غمي، الماس، زمرد
- زده کوونکي دې په وار سره ټولگيوالو ته ووايي چې له ځلا لرونکو ډبرو څخه په کومو برخو کې کار اخيستل کېږي؟
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د صفت کلمې دې په متن کې پيدا بيا دې پرتختې وليکي.

معناوي

لغتونه

تيره	ډبره
زيورات	گانې

- زده کوونکي دې په دې هکله چې: موږ د هېواد د قيمتي ډبرو او نورو شتمنيو د ساتنې په برخه کې څه مسووليت لرو؟ څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

کمپیوټر

موخه: د متن لوستل، لیکل او د کمپیوټر د مهارتونو د زده کړې د روحیې پیاوړتیا.

تاسو د کمپیوټر نوم اورېدلی او د هغه په هکله څه ویلای شئ؟

کمپیوټر هغه ماشین دی چې د انسانانو بې شمېره ستونزې یې حل کړي دي. د لومړي حل لپاره په ۱۹۴۲ م کال د امریکایي (الاتا سوټ بری) په وسیله اختراع شو او له هغه وخت څخه یې را وروسته ډېره پراختیا موندلې ده.

کمپیوټر له څلورو اساسي برخو څخه جوړ شوی دی.

لومړۍ برخه یې سکرین یا مانیتور نومېږي چې په دې صفحې کې د کمپیوټر پروګرامونه لیدل کېږي.

دویمه برخه (پی، سي، یو) ده چې د کمپیوټر اساسي برخه ګڼل کېږي او د کمپیوټر حافظه ده.

درېمه برخه یې د کیبورډ برخه ده چې د کمانډونو توري او نورې بټنې په دې برخې پورې اړه لري.

څلورمه برخه يې د موس (Mouse) په نامه يادېږي چې کمانډونه د هغه په وسيله کارول کېږي.

کمپيوټر ټول معلومات په خپله حافظه کې ساتي که څوک هر وخت وغواړي له هغه څخه کار اخيستلای شي او هم کولای شي چې معلوماتو ته بدلون ورکړي.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې وهڅول شي چې په سیالۍ سره د کمپيوټر هره برخه له یو بل څخه وپوښتي:
- دوه دوه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې متن یو بل ته املا ووايي او بیا دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د کمپيوټر د مهارتونو په هکله چې څومره پوهېږي خبرې وکړي.

لغتنه	مناوې
ستونزې	کړاوونه او مشکلات
بدلون	تغییر

زده کوونکي دې په اوسني عصر کې د کمپيوټر د ارزښت او اړتیا په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې وليکي.

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د ضمیرونو پیژندل او د هغو سمه کارونه.

تاسو ڪلهه د ضمير ڪلمه اورېدلي او د هغه په هڪله څه ويلای شي؟

ضمیرونه هغه خپلواکې کلمې دي چې د نوم پرځای راځي، لکه: زه، موږ، ته، تاسې، دی، دا، دوی، هغه، دغه، هغوی.

د ضمیرونو مهم ډولونه په لاندې ډول دي:

شخصي ضمیرونه:

هغه ضميرونه دي چې د يوه شخص يا وگړي لپاره راشي ، لکه:

د متکلم لپاره:	زه	ما	موږ
د مخاطب لپاره:	ته	تا	تاسې
دغائب لپاره:	دی	دا	دوی
مثالونه: زه راغلم.	دوی راغلل.	ما کتاب واخیست.	

اشاری ضمیر ونه:

هغه ضميرونه دي چې شخص يا شي ته د اشارې لپاره راښي، لکه: دغه وایي. هغه راغی. دا زما ملگری دی.

اشاري ضميرونه عموماً د نژدې لپاره (دغه)، د لېرې لپاره (هغه) او ډېر لېرې لپاره (هوغه) راځي.

- زده کوونکي دې د ضمرونو په هکله له یو بل سره خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې د ضمیر ډولونه وښيي او هغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- دا زما استاد دی.
- دوی ټول ټولګي ته راغلل.
- ورور مې له بهر څخه را ورسېد.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو تن دې د شخصي ضمرونو مثالونه پر تختې وليکي او بل دې د هغو په توپیر خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، څو جملې دې په خپله خوښه ووايي او په هغو کې دې ضمرونه وښيي.

معناوې	لغتونه
خلک	وګړي
اوریدونکی	مخاطب
ویونکی	متکلم
چې حاضر نه وي (دریم سړی)	غائب

زده کوونکي دې په نوو مثالونو کې ضمرونه وښيي او په کتابچو کې دې وليکي.

لنډۍ

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د لنډيو پېژندل او د هغو په مفهوم او ارزښت پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو ويلاى شئ چې لنډۍ به څه ډول اشعار وي؟

لنډۍ هغه ولسي او ملي شعرونه دي چې شاعران يې معلوم نه دي. د هر حساس پښتانه او پښتني د زړه غږ او د احساساتو هنداره بلل کېږي. دا ملي اشعار يوازې د پښتو ژبې د ادبي ميراث ستره پانگه ده چې په نورو ژبو کې يې سارى نه ليدل کېږي. لنډۍ ډېر ډولونه لري، لکه: د هېواد پالنې، ټولنيزې، اخلاقي، عشقي او نورې.

له نورو اشعارو څخه د لنډيو توپير دا دی چې ويونکي يې معلوم نه دي. تر ويلو وروسته د خلکو مال گرځي او ولسونه يې نسل په نسل يو بل ته لېږدوي.

دا شعرونه څومره چې ساده او سوچه دي، هغومره د نورو ژبو له اغېزو څخه هم پاک ساتل شوي. لنډۍ ځانته سېلابي سيستم لري چې لومړۍ برخه يې لنډه (۹) څپې او دويمه برخه يې اوږده (۱۳) څپې (سېلابه) ده. د دغو اشعارو بله ځانگړتيا دا ده چې زياتره د بنځو له خوا نږېنه وو ته ويل شوي، نو ځکه اغېزمن او د نازکو احساساتو لرونکي دي.

لکه لاندې لنډۍ:

په وطن نیمه ډوډۍ بڼه ده
 نه په پردې وطن کې غوښې پلوونه
 ځوانانو خپل وطن ته راشئ
 که خلک ډېر دي پرې ودان دي خپل کورونه

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د لنډیو د مهمو ځانګړتیاوو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي. هنداره، لنډۍ، خپه، ځانګړتیا
- زده کوونکي دې د ټولګي په مخکې ځینې لنډۍ چې د دوی زده وي ووايي او په مطلب دې خبرې وکړي.

معناوې

لغتونه

آینه	هنداره
سېلاب، هیجا	خپې
خصوصیت	ځانګړتیا
مثل	ساری
کوچ، انتقال	لېږد
تأثیر	اغېز
ذخیره، شتمني	پانګه

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کورنۍ په مرسته څو لنډۍ چې په مفهوم یې وپوهېږي په خپلو کتابچو کې وليکي.

ايوډين

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د ايوډين په روغتيايي ارزښت پوهېدل.

ستاسو په فکر زموږ په سلامتۍ کې آیوډين څه ارزښت لري؟

منرالونه د انسان د بدن لپاره ډېر ګټور او اړين دي چې آیوډين هم يو له دغو منرالونو څخه دی. ډېر خلک يې د غذايي موادو او اوبو له لارې تر لاسه کوي. په هغو سيمو کې چې له سمندر څخه لرې وي او د ماهي غوښه په آسانۍ سره نه پيدا کېږي، خلک يې د آیوډين په کمښت اخته وي.

څرنگه چې آیوډين د انسان په بدني ودې او د دماغ د حجرو په جوړولو کې ډېره اغېزه لري، نو که د ماشوم په بدن کې آیوډين لږ وي، ماشوم له دماغي کمزورتيا سره مخ کېږي. او د بدن ټول غړي يې په سم ډول وده نشي کولای. په لويانو کې د آیوډين د لږوالي له کبله د غاړې مخکنۍ برخه (غده) چې تايرايډ نومېږي لويېږي او په جاغور بدلېږي.

د هغو خلکو په بدن کې چې آیوډين کم وي بايد په خوړو کې آیوډين لرونکي مالګه وکاروي.

د کبانو غوښې او نور هغه خواړه دې وخوري چې آیوډين ولري. همدا راز د آیوډين لرونکو درملو خوړل هم په بدن کې د آیوډين کمښت له منځه وړي.

- یو یو زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په بدن کې د آیوډین د کمښت په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د متن جملې یو بل ته املا ووايي او بیا دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه له یو بل څخه وپوښتي او جملې دې ورته جوړې کړي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د آیوډین د روغتیايي ارزښت په هکله څو کرښې وليکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن هغه نورو ته ولولي.

معناوي

کموالی
لوېږدل، نمو
عضلې
دوا، دارو

لغتونه

کمښت
وده
غړي
درمل

- زده کوونکي دې په دې هکله چې د آیوډین کمښت په لویانو او ماشومانو کې کومه ستونزه رامنځ ته کوي لنډ معلومات په خپلو کتابچو کې وليکي.

نهه ویشتم لوست

عدد

موخه: د متن لوستل، لیکل، د عدد پېژندل او د هغه سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو کله د عدد کلمه اورېدلې ده، عدد څه ته وايي؟

عدد: هغه خپلواکه کلمه ده چې د (نومونو) شيانو او اشخاصو شمېر رانښيي.

همدارنگه د شيانو او اشخاصو درجه او مرتبه يا مقام هم څرگندولای شي. کوم شی چې د عدد په وسیله شمېرل کېږي محدود بلل کېږي.
د مثال په ډول: دوه سترگې، درې کتابونه، شل زده کوونکي، څلور هېوادونه.

په دغو مثالونو کې (دوه، درې، شل، څلور) عددونه او (سترگې، کتابونه، زده کوونکي او هېوادونه) محدود بلل کېږي.

د عدد ډولونه:

اصلي عددونه: چې یوازې شمېر او کمیت وښيي، لکه: دوه، درې، شل اونور.

رتبي عددونه: چې د محدود درجه او مرتبه څرگنده کړي. لکه: درېم سړی، شلم پوړ، دریمه درجه اونور.....

- زده کوونکي دې متن ولولي، د عدد او معدود لپاره دې ډول ډول مثالونه وښيي.
- زده کوونکي دې لاندې جملې ولولي او په هغو کې دې عدد او معدود وښيي.
- خوشحال خان یو نامتو شاعر دی چې ۲۵۰ ټوکه کتابونه یې لیکلي دي.
- د ځمکې درې برخې اوبه او یوه برخه یې وچه ده.
- هوښیاره مرغۍ په دوو لومو کې ښکلي.
- د شپږم ټولګي درسونه په زړه پورې دي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- شمېر - معدود - کمیت - وصفي
- څو تنه زده کوونکي دې د اصلي او رتبې عددونو مثالونه ووايي او په توییر دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د ټولګي شیان دې د عدد او معدود په شکل ووايي، لکه: یوه تخته، درې کړکۍ ...

لغتونه	معناوې
شمېر	حساب، اندازه
کمیت	اندازه
معدود	شمېر ل شوی شی

زده کوونکي دې عدد او معدود تعریف او په نوو مثالونو کې دې وښيي، بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

مېرمن زینبه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د مشهورې شاعرې مېرمن زینبې پېژندگلوې.

تاسو له پښتنو مېرمنو څخه کومه یوه پېژنئ؟

زموږ هېواد افغانستان ډېرې نوميالې مېرمنې لري چې په پوهې، مېړانې او کارنامو یې تل ویاړو. له دغو نامتو مېرمنو څخه یوه هم د ستر ملي مشر میرویس نیکه لور مېرمن زینبه ده. مېرمن زینبې د ۱۱۴۲ هـ. ق کلونو په شاوخوا کې ژوند کاوه.

مېرمن زینبې د خپل وخت دیني، ادبي کتابونه او د شاعرانو دیوانونه لوستلي و. مېرمن زینبه یوه فاضله مېرمن او له پیاوړو بنځینه شاعرانو څخه شمېرل کېږي، دې مېرمنې ډېرو نجونو او بنځو ته دیني زده کړې ورکړي او لیک لوست یې ور زده کړی و.

دا هوښیاره مېرمن د ژوند په لارو چارو ډېره ښه پوهېده، تر دې چې ورور یې شاه حسین هوتک د سلطنت په چارو کې له دې څخه مشوري اخېستلې.

د مېرمن زینبې د شعر یوه نمونه چې د خپل ورور شاه محمود هوتکي په

ویر کې یې ویلې او په پټه خزانه کې ذکر شوې دا ده:
 رغ شو چې ورور تېر له دنیا سونا
 کندهار واړه په ژړا سونا
 زړه مې په ویر کې مبتلا سونا
 چې شاه محمود له ما جدا سونا
 هوتک غمجن په دې ماتم دی نا
 د پاچا هی تاج موبرهم دی نا

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې متن په خپلو منځو کې ولولي او د هغه په مطلب دې مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د مېرمن زینبې د شخصیت په اړه دې یوه یوه جمله جوړه او پر تختې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او د کومې بلې نوميالی مېرمنې په اړه دې خبرې وکړي.

لغتونه	معناوې
پیاوړی	غښتلی
کارنامې	ډېر عالي کارونه
ویر	غم، ماتم
دیوانونه	د دیوان جمع دی، د یو شاعر د اشعارو مجموعه

زده کوونکي دې د مېرمن زینبې د پوهې او شخصیت په هکله لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د پنسل اختراع

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لومړي ځل لپاره د پنسل د جوړېدو په هکله پوهېدل.

آیا تاسو پوهېږئ چې پنسل به څه ډول جوړ شوی وي؟

تاسو فکر کولای شئ چې پنسل به لومړی څه ډول و؟

په دېرو پخوا زمانو په انګلستان کې د سکرو په شان یو شی کشف شو چې گرافیت نومېده. خلکو د رسم په کښلو کې ترې کار اخیسته، خو ستونزه دا وه چې دې گرافیت یا سکرو به لاسونه تورول، نو وپتیل شوه چې دا ستونزه هواره او کار آسان کړي. همدا و چې گرافیت یې د دوو لرګیو په منځ کې د تار په واسطه وتاړه. دا کار هم ستونزمن و، ځکه چې دا لرګي باید خوځېدلي خلاص او تړل شوي وای. د کلونو په تېرېدو سره خلکو ته نوي، نوي فکرونه پیدا شول. په پایله کې دې مفکورې ته ورسېدل:

لرګي په طبیعت کې ډېر او ارزانه پیدا کېږي. گرافیت دې د لرګیو په منځ کې کېښودل شي چې د پنسل سر په آسانی سره تېره او د لیکلو کار ترې واخیستل شي.

په دې ډول د پنسل قلم چې تاسې کار ترې اخلئ، ورو، ورو په اوسنۍ بڼه منځ ته راغی.

- زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په چوکاټ کې اړوندې کلمې په نښه او په خپلو کتابچو کې د یوې کرښې په مرسته وښيي.

نومونه	تېره، ستونزمن
صفتونه	تاسې، دغه
عدد او معدود	گرافیت، انگلستان
ضمیرونه	لومړی، دوه لرگي

- زده کوونکي دې په وار سره د لوست لغتونه د تختې پر مخ په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د پښل د منځ ته راتلو بهیر دې په خپله ژبه وويي.

لغتونه	معناوې
گرافیت	د سکرو په شان مواد
څو ځلې	څو واره
بڼه	شکل
پتیل	تصمیم نیول

- زده کوونکي دې د پښل د منځ ته راتلو مطلب په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي.

عبدالروف بېنوا

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د عبدالروف بېنوا د ادبي شخصيت پېژندل.

آيا تاسې د عبدالروف بېنوا په هکله څه ويلای شئ؟

عبدالروف بېنوا د عبدالله زوی په ۱۲۹۲ هـ. کال، په کندهار کې زېږېدلی، د خپل وخت مروجه علوم يې پای ته رسولي و. د پښتو ژبې پېژندل شوی څېړونکی، نامتو ليکوال او پوخ شاعر و. بېنوا سربېره له پښتو په دري، عربي، اردو، انگريزي او روسي ژبو هم ښه پوهېده.

بېنوا د خپل ژوند په اوږدو کې ډېرې سترې دندې په برياليتوب سره سرته رسولي دي. پر نورو دندو سربېره د اطلاعاتو د وزير په توگه يې هم دنده ترسره کړې ده.

بېنوا د پښتو ژبې او ادب د ودې او پراختيا په ډگر کې ستر گامونه اخيستي دي، نوموړي له علمي او ادبي خدمتونو څخه وروسته په ۱۳۲۳ هـ. کال له نړۍ څخه سترگې پټې کړي دي.

بېنوا د پښتو ژبې او ادبياتو ډېر کتابونه ليکلي چې ځينې يې دا دي: ميرويس نيکه، پښتني ميرمنې، ادبي فنون، خوشحال خان خټک څه

وايي؟، اوسني ليکوال په درې جلدو کې، وېښ زلميان، د افغانستان
نوميالي او نور .

خوړم سورسک خيال د حلوا کوم تر کومه	زه عاجز به نفس هوا کوم تر کومه
زه احتياج به د بل چا کوم تر کومه	له خواری او غریبې نه مې عار نشته
نو به فخر په بابا کوم تر کومه	چې په خپله مېړه نه يم په دنيا کې
اعتبار به په سبا کوم تر کومه	چې د نن کار و سباو ته معطل کړم
نو خلاف له دې وينا کوم تر کومه	بې زحمته راحت کله «بېنوا» شته

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- هر یو زده کوونکی دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.
(نامتو، خپرونکی، بریالیتوب، وېښ، نوميالي)
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او متن دې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د بېنوا د ادبي کارنامو او خدمتونو
په اړه دې خبرې وکړي.

لغت	معنا	لغت	معنا
خپرونکی	محقق یا تحقیق کوونکی	بریالیتوب	کامیابي
نامتو	مشهور	عار	ننگ او عیب

زده کوونکي دې د عبدالرووف بېنوا په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

زلزله څنگه منځ ته راځي؟

موخه: د متن لوستل، ليکل، د زلزلې په هکله پوهېدل او د زلزلې په وخت کې د خپل ځان د ژغورنې په لارو چارو پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو کوم وخت د زلزلې په ټکانونو پوهېدلي ياست او د زلزلې له کلمې سره آشنا ياستی؟

کله به تاسې هم د ځمکې په ښورېدو پوه شوی ياست يا به مو د ځمکې د ټکانونو په نتيجه کې ډېرې خرابۍ ليدلې وي. د ځمکې دغو ښورېدو او ټکانونو ته زلزه وايي.

زلزله لوی آفت دی چې د زرگونو انسانانو او نورو موجوداتو د مرګ سبب ګرځي. ښارونه، کلي، باغونه او هر څه وېجاړوي.

ځمکه پېژندونکي پوهان تر علمي څېړنو وروسته دې نتېجې ته رسېدلي چې: د الله ﷻ په امر زلزه د ځمکې د لاندېنۍ برخې د ډېرو له حرکت او ښوېدو څخه منځ ته راځي. هغه ځای چې دا پېښې په کې منځ ته راځي د زلزلې مرکز بلل کېږي. د زلزلې د ټکانونو زور او شدت په مرکز کې تر نورو ټولو ځايونو زيات وي.

ځمکه پېژندونکي او د جغرافيه پوهان د زلزلې زور او سختوالی د زلزه سنج په واسطه چې (رېکټر) نومېږي، اندازه کوي.

- یو یو تن زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.

- هر یو زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا بیا دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

پېښه، پوهان، ریکتر، وېجاړ

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته املا وويي.

- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې:

• د زلزلې د پېښېدو په وخت کې د ځان او مال د ژغورنې لپاره باید څه وکړو؟

معنا

لغت

مصیبت

آفت

وران

وېجاړ

واقعہ

پېښه

هغه آله چې د زلزلې د زور او شدت اندازه پرې معلومېږي.

رېکتر

زده کوونکي دې په دې هکله چې د زلزلې په وخت کې څنګه خپل ځان له خطر څخه وساتي یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

عبدالرحمن بابا

موخه: د متن لوستل، لیکل او د رحمان بابا د ادبي شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

آیا تاسو د رحمان بابا نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟

عبدالرحمان بابا د پښتو ژبې نوميالی اديب او صوفي شاعر و. د پلار نوم يې عبدالستار او په ۱۰۴۲ هـ. ق کال د پېښور په بهادر کلي کې زېږېدلی دی. د رحمان بابا د شخصیت د پېژندنې لپاره دومره بس دی چې ټول خلک ورته بابا وايي. نوموړی یو خوږ دیوان لري چې ارزښتمن مضامین يې په داسې ساده او ښکلو الفاظو کې بیان کړي دي چې د نورو شاعرانو په اشعارو کې ډېر لږ لیدل کېږي. دا نامتو شاعر په ۱۱۲۸ هـ. ق کال وفات شوی او د پېښور د هزار خانې په هدېرې کې ښخ دی. د ده له کلام څخه څو بیتونه:

کر د گلو کره چې سېمه دې گلزار شي
اغزي مه کره چې پښو کې به دې خار شي
ته چې بل په غشوولې هسې پوه شه
چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي
کوهی مه کینه د بل سړي په لار کې
چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي
(رحمان بابا)

- زده کوونکي دې متن ولولي او د شعر هر بیت دې په نثر واپروي.
- زده کوونکي دې د رحمان بابا له اشعارو څخه که کوم بیت یا بیتونه زده وي پر تختې وليکي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې یو بل ته د متن املا ووايي او بیا دې ورته اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې ښه فکر وکړي بیا دې ووايي چې د رحمان بابا له دې بیتونو څخه پيروي کول څه ګټه لري؟

لغتونه	معناوې
نوميالی	مشهور او د نوم خاوند
بنځ	خاوروته سپارل شوی
ادیب	ادب پوه
مه کینه	کیندل مه کوه
کوهی	څاه

- زده کوونکي دې دا مطلب په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي چې:
- موږ په خپل ژوند کې د رحمان بابا له اشعارو څخه څنګه پيروي کولای شو؟

پنځه دېرشم لوست

فعل

موخه: د متن لوستل، لیکل او د فعل په معنا، مفهوم پوهېدل او د هغه سمه کارونه.

آیا تاسو ویلای شئ چې د فعل کلمه څه ډول کلمه ده؟

فعل: هغه خپلواکه کلمه ده چې له درې گونو زمانو څخه په یوه زمانه کې د یوه کار کول او پېښېدل را وښيي. فعل د وینا ډېره ارزښتمنه برخه ده، بې له هغه څخه د جملې معنا نه بشپړېږي.

لکه: مینه درس وایي.

احمد راغلی و.

فعلونه د زمانې له مخې دا درې ډولونه لري:

د حال زمانې فعل:

هغه کلمه ده چې د یوه کار کول په حال یا جاري زمانه کې څرگند کړي.

لکه: زه کتاب لولم. دی ډوډۍ خوري. احمد درس وایي.

د تېرې زمانې یا (ماضي فعلونه):

هغه فعلونه دي چې د یوه کار، کول په تېره زمانه کې وښيي.

لکه: ما ډوډۍ خوړلې ده. هغه درس لوستلی و. احمد پرون تللی و.

د راتلونکې زمانې يا مستقبل فعلونه :

هغه فعلونه دي چې د يو کار کول په راتلونکې زمانې کې راوښيي.
لکه: زه به کاميابه شم. ته به کورته لاړ شي. نوريه به خط وليکي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د درس په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په لاندې جملو کې فعلونه او د هغو ډولونه وښيي.
- افغانستان پخوا د آريانا په نامه ياد شوی دی.
- زه هوډ لرم چې خپل کار په خپل وخت کې ترسره کړم.
- موږ به په زيار او کوشنښ خپله خاوره ودانه کړو.
- بله مياشت به زموږ آزمويڼه پيل شي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د ټولگي مخې ته راشي او د متن يوه برخه دې يو بل ته املا ووايي او پاتې کسان دې د هغه په معنا او مفهوم خبرې وکړي.
- څو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کومې خبرې چې په ټولگي کې له يو بل سره کوي، په هغو کې دې فعلونه راوښيي.
- لکه: ښوونکي درس راږي، زده کوونکو کورنۍ دنده راوړي وه.

لغتونه معناوې

ماضي	تېرمهال، تېره زمانه
مستقبل	راتلونکې، آينده

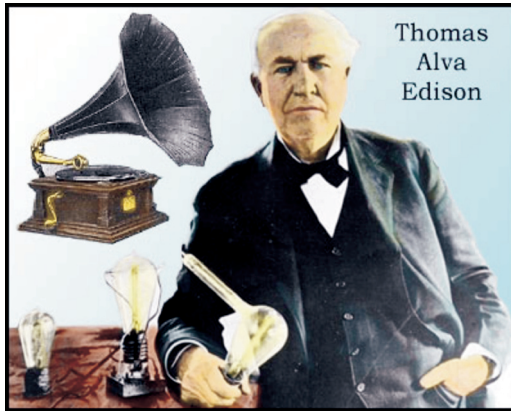

زده کوونکي دې په درې گونو زمانو کې د فعلونو څو څو نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

لوی مخترع (اډیسن)

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د اډیسن پیژندنه.

پوښتنې:

آیا تاسو د اډیسن نوم اوریدلی او هغه پیژنئ؟

آیا تاسو د برېښنا منځ ته راوړل د بشریت لپاره لوی خدمت بولی؟

توماس اډیسن په (۱۸۴۷) میلادي کال په امریکا کې زیږیدلی، دی لا اووه کلن نه و چې په ښوونځي کې شامل شو. ده پر ښوونځي سربېره په خپلو ځمکو کې هم کار کاوه.

په پنځلس کلنۍ کې یې د چاپ ماشین واخیست. خپله ورځپاڼه یې پرې چاپوله. په شپاړس کلنۍ کې نیویارک ته لاړ. په پنځو کلونو کې یې یو سلو دوه ویشت اختراعات کړي. گرامافون یې جوړ کړ، څه موده وروسته د روښنایي په فکر کې شو، خپل کار ته یې په کلک عزم ملا وتړله، ترڅو چې په (۱۸۷۹) میلادي کال کې په دې بریالی شو چې د برېښنا خراغ منځ ته راوړي.

دغه ستر خدمت کوونکي په (۱۹۳۱) میلادي کال کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې دي.

- زده کوونکي دې متن ولولي او د اډيسن په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه يو بل ته د متن املا ووايي او په خپلو منځو کې دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه له يو بل څخه وپوښتي او بيا دې په جملو کې وکاروي.
- څو تنه زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: د اډيسن له ستر خدمت او کارونو څخه يې څه درس اخيستی دی؟

لغتونه معناوې

نړۍ	جهان
ستر	لوی
روښنايي	رڼايي
برېښنا	برق

- زده کوونکي دې په دې اړه يو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي:
- موږ څنگه کولای شو چې خپلو خلکو ته د خدمت وړ وگرځو.

رابعه بلخي

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د یوې مشهورې شاعرې په توګه د رابعه بلخي پیژندنه.

آیا تاسو د دري ژبې له پخوانیو شاعرانو څخه د چا نوم اوریدلی دی؟

مېرمن رابعه لومړنۍ ښځه ده چې په څلورمه پېړۍ کې یې په شعر ویلو پیل کړی دی. دا مېرمن د ساماني دورې د امیرانو له کورنۍ څخه وه. پلار یې کعب نومېده چې د بلخ او نورو شاوخوا سیمو حکمران و. مېرمن رابعه سربېره له حسن او ښکلا څخه په علم و معرفت کې هم ډېره مشهوره وه. مولانا نورالدین عبدالرحمن جامي په خپل کتاب (نفحات الانس) کې دا یوه عالمه او عارفه ښځه بللې ده.

مېرمن رابعې د خپل وخت مروجہ علوم لوستلي او فنون یې زده کړي وو.

په شعر ویلو کې یې ډېر لوړ استعداد درلوده چې نوموړې ته د هغه وخت لوړو شاعرانو او د ادب مینه والو د زین العرب لقب ورکړی و.

- زده کوونکي دې یو یو تن د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي، په مفهوم او مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا وويي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کوم پیغام یې چې له دې متن څخه اخیستی نورو ته بیان کړي.
- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي که د دري یا پښتو ژبې د نورو شاعرانو نومونه یې په یاد وي د تختې پر مخ دې وليکي.

لغتونه	مناوې
پیری	قرن
معرفت	پېژندنه
حکمران	حکم کوونکی، لوی ولسوال

زده کوونکي دې د لوست مفهوم په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي.

د فعل رېښه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د فعلونو د رېښو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ، فعلونه هم رېښې لري؟

د فعلونو رېښې:

رېښه د فعل اصل او بنسټ دی، د فعل رېښه د فعل هغې برخې ته ویل کېږي چې تاري یا وندونه ور پورې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې کېږي. لکه: د (خورل) کلمه د یوې رېښې په شکل په لاندې مثالونو کې وگورئ: خوړلی، وخوړ، خوړلی و، خوړلې ده، خوړونکې. لکه څنگه چې رېښه د فعل اصل او بنسټ جوړوي، په نومونو کې هم رېښه اصل دی او له وندونو سره نوې کلمې جوړولای شي. د مثال په توګه:

کله چې د (کار، زړه او فکر) تر کلمو مخکې یا وروسته وندونه راوړل شي، نوې کلمې ورځینې جوړېږي چې په دغو نوو کلمو کې د (کار، زړه او فکر) نومونه اسمي رېښې بلل کېږي.

کار بېکاره، ناکار، کارګر، کارونه او نور.

زړه بې زړه، نازړه، زړور، زړه سوی او نور.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د فعل ریښه تعریف، په مثالونو کې څرگنده او په کتابچو کې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې په لاندېنيو کلمو کې ریښه په نښه کړي.
- مخونه، مخکې، مختاړي، مخور، بې مخي، بې مخه.
- سرور، بې سره، له سره، سردار، سره.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړی معنا او بیا دې په جملو کې وکاروي.
- څو زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، څو نوي مثالونه دې پر تختې ولیکي او په هغو کې دې د فعل یا نوم ریښه وښيي.

لغتونه	معناوې
بنسټ	تهډاب
نازړه	ډارن، بې هوډه

څرگندونه:

وندونه: هغه ناخپلواکې کلمې دي چې په فعلونو او نومونو کې تر ریښې مخکې یا وروسته راشي.

لکه: (بې فکره) یا د (بې واکه) په کلمو کې، (بې) مختاړی بلل کېږي.

زده کوونکي دې څو فعلي او اسمي ریښې په نوو مثالونو کې پیدا بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

کوچنيان

موخه: د متن لوستل، ليکل، د لوست په مطلب او مفهوم پوهېدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ماشومان کوم ښه صفتونه لري؟

ارواښاد گل پاچا الفت په خپل مشهور کتاب «غوره نثرونه» کې ليکلي دي: «..... زه په ماشومانو کې ځينې داسې لوی خويونه او ستر صفتونه وينم چې هغه په لويانو کې نشته. هغه کسان چې ځانونه ورته لوی او زورور ښکاري، د خپلې کينې او بغض په وړاندې ډېر کمزوري دي. زه او ته که هر څومره لوی شو، قوت ومومو، په خپلو غليمانو رحم نشو کولای. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر زورور دی. مگر ماشومان دغه راز نه دي. د دوی په زړونو کې که عناد او کینه پيدا شي، ډېر ژر يې له منځه وړی شي. يوه شېبه وروسته له هغه چا سره مينه کوي چې مخکې يې ورسره منگولې لگولې. دا کار لويان نشي کولای. لوی خلک د خپل قهر او غضب په وړاندې ډېر واړه او کمزوري دي.

دا زور او قوت د کوچنيانو په برخه رسېدلی دی چې د کينې او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په گلزار بدل کړي».

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډ ډول وويي.
- زده کوونکي دې لاندې کلمې په مناسبو جملو کې راوړي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

الف: لویان د. عناد

ب. بغض ه. کمزوری

ج. زورور و. مینه

- دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته د املا په توګه وويي.

- زده کوونکي دې په متن کې متضادې کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- خو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي، په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ څنګه کولای شو له هر چا سره د خپل قهر او غضب مخنیوی وکړو؟

لغت معنا

عناد کینه

غوره په زړه پورې

جهنم دوزخ

بُغض کینه

زده کوونکي دې د متن په پوهېدو سره په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي چې: موږ څنګه کولای شو د کوچنيانو په شان له خپلو زړونو څخه کینه او عناد لرې کړو؟

د پاک چاپیریال گټې

موخه: د متن لوستل، لیکل، پاک چاپیریال په ارزښت او گټو پوهېدل او د چاپیریال د پاک ساتلو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

آیا تاسو کله د چاپیریال کلمه اورېدلې او په معنایې پوهېږئ؟

زموږ خوا و شا ټول خیزونه، لکه: هوا، اوبه ځنگلونه، کروندې، دښتې، غرونه او نور... د چاپیریال په نامه یادېږي. چاپیریال په ټولو وگړو پورې اړه لري، ځکه انسان پکې ژوند کوي او گټه ترې اخلي. څومره چې یو چاپیریال پاک او ښکلی وي، په هماغه اندازه ژوند په زړه پورې او خلک له روغتیا څخه برخه من وي. څرنگه چې له چاپیریال څخه ټول انسانان گټې اخلي، ښېرازي او ساتنه یې هم په ټولو وگړو پورې اړه لري. موږ ټولو او په تېره ځوانانو ته په کار ده چې د هېواد هره برخه خپل گډ کور وبولي او د هغه حفاظت او پاک

ساتل خپله ملي دنده او مسووليت وگڼي او له خپل چاپېريال څخه سمه او مناسبه گټه واخلي.

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي متن دې ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې لوستل شوی متن یو بل ته املا ووايي.

- لاندینی کلمې دې په جملو کې وکار وي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي:
(مسوولیت، وگړي، حفاظت، دنده)

- زده کوونکي دې د پاک چاپېريال د گټو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ ولې پاک چاپېريال ته اړتیا لرو؟

لغتونه	معناوې
وگړي	خلک
دنده	وظیفه
برخه من	د برخې څښتن

زده کوونکي دې د هېواد په اوسني حالت کې د پاک چاپېريال په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

نشه یې توکي

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د نشه یې موادو په اغېزو او زیانونو پوهېدل او له هغو

څخه د ځان ساتنې د روحیې پیاوړتیا.

آیا تاسو نشه یې توکي پېژنئ او د هغو په زیانونو پوهېږئ؟

زموږ په چاپېریال کې داسې توکي شته چې ځانته غذايي ارزښت لري لکه: مېوې، سابه، غوښې او نور چې د ژوند د پايښت، روغتیا او سوکالۍ لامل کېږي. داسې توکي هم موجود دي چې نه یوازې غذايي او روغیتايي خاصیت نه لري، بلکې ډېر ناوړه او وژونکي هم دي. لکه: نسوار، سگرت، چرس، بنگ، شراب، تریاک، هېروین، او نور.

هغه انسان چې یو وخت روغ رمټ او د خپلو کړو وړو له امله په خپله ټولنه کې د درناوي او باور وړ وي، د دغو نشه یې توکو په کارولو سره د خپل ژوند ټول نعمتونه او ښېګڼې له لاسه ورکوي.

دا کسان ناروغ، کمزوري، په هر ځای کې پراته او له خپلو کورنیو څخه جلا شوي او ناوړه ژوند لري. په نشه روږدي کسان ورو ورو خپله روغتیا له لاسه ورکوي او په ډول ډول ناروغیو، لکه: د بدن پر کمزورۍ، د زړه او د سږو په سرطان اخته او په پای کې یې د مړینې سبب ګرځي.

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه مطلب دې په ساده وینا بیان کړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د نشه یي توکو د بدو اغېزو په هکله څو کرښې ولیکي او بیا دې یو تن د تختې مخې ته راشي او نورو ته دې ولولي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: څنگه کولای شو له دغو تباه کوونکو توکو څخه خپل ځانونه او د کورنۍ غړي وساتو.

لغتونه	معناوي
چاپېريال	محيط
کړه وړه	چارې او عملونه
روږدی	آموخته او عادت
سوکالي	آسوده گي

- زده کوونکي دې د نشې د تباه کوونکو اغېزو په باب د خپلو کورنیو له غړو سره خبرې وکړي او بیا دې څو کرښې په دې هکله په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د ځمکې په سطحې کې بدلونونه

موخه: د متن لوستل، لیکل او په دې وپوهېږي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې بدلونونه هم منځ ته راځي.

پوښتنه:

آیا تاسې د ځمکې د بدلون په هکله څه فکر کولای شئ؟

د ځمکې پرمخ د بېلا بېلو لاملونو له امله څو ډوله بدلونونه رامنځ ته کېږي. یو ډول یې هغه بدلونونه دي چې په تدریجي ډول د ډېرو کلونو په اوږدو کې د باد، باران او د سیندونو د اوبو له امله منځ ته راځي. په تېره هغو خاورینو سیمو کې چې ونې او بوټي ونلري.

بل ډول یې ناڅاپي بدلونونه دي چې لاملونه یې طبیعي آفتونه، لکه: اورغورځونې، زلزلې، سېلابونه، ځمکې ښوېدنې، اورلگېدنې، طوفانونه او نور دي. باید وویل شي چې د خوړونو او سیندونو په غاړه او شاوخواوو کې د کورونو جوړول، کارکول یا لوبې کول ډېر خطرناک دي، ځکه په داسې ځایونو کې له تېزو بارانونو سره د سېلابونو د راتلو امکانات ډېر زیات وي او سېلاب هغه آفت دی که په مخ کې یې کورونه، زراعتي ځمکې،

انسانان، څاروي يا هر څه برابر شي له منځه يې وړي.

- څو تنه زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې د ځمکې د سطحې د بدلونونو په اړه که څه اوریدلي وي نورو ته دې ووايي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې له یو بل سره په دې اړه مشوره وکړي چې کوم شيان د ځمکې په سطحې کې د بدلون لامل کېدلای شي، بیا دې خپلې لیکل شوې کرښې نورو ته ولولي.

لغتونه معناوې

لاملونه	علتونه
بدلونونه	تغییرات
اورغور ځونې	آتشفشان
خاورینه	ځاکی

- زده کوونکي دې په ځمکه کې د بدلون په هکله چې څه فکر کولای شي په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د کار ارزښت

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د کار په ارزښت پوهېدل او د کار کولو د روحيې پیاوړتیا.

آیا تاسې له کار کولو سره مینه لرئ؟ کوم ډول کارونه مو خوښېږي؟
کار کول زموږ روغتیا ته هم ګټه لري؟

د اسلام ستر پیغمبر حضرت رسول اکرم ﷺ داسې لار ښوونه کړې ده:
«خپله روزي د کار او زیار په وسیله وګټئ، سوال مه کوی.»
له حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چې یو انصاري حضرت محمد ﷺ حضور ته راغی. ویې ویل: «ای د الله حبیبه! ماته یو څه راکړه.» رسول الله ﷺ وفرمایل: چې «په کور کې څه لرې؟» سوالګر وویل: یوه شړۍ لرم او یوه د لرګي کاسه چې اوبه په کې څښو. حضرت محمد ﷺ ورته وفرمایل: «دواړه راوړه!» هغه دواړه راوړل.
حضرت محمد ﷺ وفرمایل: «دا دواړه څوک اخلي؟» یوه سړي وویل زه یې په یوه روپۍ اخلم. پیغمبر ﷺ بیا وفرمایل: «څوک یې له دې څخه ګران اخلي؟» بل سړي وویل زه یې په دوه روپۍ اخلم.
رسول الله ﷺ هغه شیان ورکړل او روپۍ یې انصاري ته ورکړې. ویې ویل: «په یوې روپۍ خوراکي شیان واخله او په بله روپۍ یو تېر واخله او ماته

يې راوړه!)) انصاري تېر راوړ او حضرت محمد ﷺ په مبارکو لاسونو په خپله هغه ته لاستی ور واچاوه. بیا يې وفرمايل: چې خه لرگي وهه او خرخوه يې. پنځلس ورځې دې ونه گورم.

انصاري لرگي وهل او هغه يې پلورل. پنځلس ورځې وروسته حضور ته راغی چې حال يې ډېر ښه شوی و. حضرت محمد ﷺ وفرمايل: ((دا کار تاته له سوال نه غوره دی، ځکه چې سوال به د قیامت په ورځ ستا پرمخ تور ټکی وي.))

- خو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي
تورټکی، خرخول.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د متن یوه یوه جمله دې د املا په توگه وليکي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د کار د ارزښت په اړه دې یوه یوه جمله پرتختې وليکي.

لغتونه	معناوې
تورټکی	عيب او شرمندگي

مبارکو بختورو، پاکو، نېکمرغو، له برکت څخه ډک

زده کوونکي دې د کار د اړتیا او ارزښت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

بشر پالنه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د بشر پالنې په معنا او مفهوم پوهېدل او د بشر پالنې

د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر بشر پالنه څه ته وايي؟

انسان په ټولنه کې یو زیار کښی موجود دی او د بشري ستونزو د لرې کولو لپاره د نه هېرېدونکو خدمتونو ویاړ لري. باید د ژوند په ټولو چارو کې له یو بل سره مرسته، همکاري او د ستونزو په وخت کې خواخوږي ولري. څنگه چې مور انسانان یو، نو ښایي چې له انسانانو سره مینه او محبت خپله بشري فریضه وبولو او په دې عمل وکړو، چې هر انسان د عزت او درناوي وړ دی. انسان ته ښایي یوازې د خپلې سوکالۍ او نېکمرغۍ په فکر کې نه وي، بلکې پر نورو هم دا پیرزوبنه ولري. وگورئ رحمان بابا د بشر پالنې دا لوړ احساس په څومره خوږوالي سره په دې بیت کې ځای کړی دی:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي
چې کښتۍ غونډې د خلکو باربردار شي

- زده کوونکي دې متن ولولي او په دې مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او متن دې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه چې (موږ څنگه کولای شو د رحمان بابا د بشر پالنې له روحیې څخه پیروي وکړو) څو کرښې ولیکي او بیا دې یو تن د تختې په مخکې نورو ته ولولي.
- څو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: (زموږ له کومو کړو وړو څخه بشر پالنه څرگندېدلای شي).

لغتونه

معناوې

پېرزو لورینه

خواخوږي همدردی

درناوی درنښت

زده کوونکي دې د بشر پالنې په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.

د وطن ترانه

موخه: د متن لوستل، لیکل او د هېوادنۍ مینې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر وطن ولې په هر چا گران دی؟

دا وطن ودان وطن دا د لوی افغان وطن

دا پر موږه گران وطن

خاوره د غېرت ده زلزلې لري طوفان لري

غرونو کې بازان لري

شوري يې په سیندونو کې تاو يې لویو غرونو کې

مینه يې په زړونو کې

خیژي له سینې، د هر افغان ولولې لري

بلې يې لمبې لري

اوسي افغانان پکې نسل اتلان پکې

واړه سربازان پکې

خاري يې د غرو او چت سرونه له آسمان سره

ننگ او له ایمان سره

- زده کوونکي دې ترانه په ډله ییزه توګه په لوړ آواز ولولي.

- د ترانې مطلب دې په نثر وپروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي.

سیندونه، تاو، لمبې، بازان، اتلان

- زده کوونکي دې په وار سره د وطن دوستۍ او د وطن د ساتنې په هکله چې څه

مسوولیت لرو او څنګه یې ترسره کولای شو، خبرې وکړي.

لغتونه	معاوې
ولولۍ	شور او غوغا
وطن	ټاټوبی یا د اوسیدو ځای
باز	بابنه
سربازان	سربندونکي
اتلان	قهرمانان
څاري	څارنه یې کوي، یا ساتنه یې کوي

د پوهنې ترانه

پوهنه ده رڼا وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

وطن زمایې ځان له تانه شم قربان
ته وینه د افغان ته لوړپه ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

اباد اوسې اباد وطنه ته شې ښاد
مونږ سرښندوپه تا او ساتو دې ازاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته کور یې هم مې گور ته پلار یې هم مې مور
ته زړه یې د اسیا زما د سترگو تور

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته ننگ یې د اریا او تاج یې د یما
څارېرمه له تا افغانستان زما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library